

# Rapport – Arkivformidling Trøndelag

- Kartlegging av utfordringer
- Forslag til arbeidsoppgaver for arkivformidlerstilling
- Forslag til organisering og plassering av arkivformidlerstilling

Marit Vestrum / Norsk senter for folkemusikk og folkedans, 19.04.2024



Sosial sammenkomst i Tevledagen – Larsstuggu. Eier: Meråker historielag

# Innholdsfortegnelse

1	Konklusjon .....	4
1.1	Utfordringene .....	4
1.2	En arkivformidlers arbeidsområder .....	5
1.3	Forslag til plassering og organisering.....	5
2	Innledning .....	6
2.1	Folkemusikk- og folkedansarkiv i Norge .....	7
2.2	Aktørene bak prosjektet.....	8
2.3	Hva beskriver rapporten .....	9
3	Metode og materiale .....	10
3.1	Avgrensning .....	10
3.2	Samtaler med tradisjonsmiljøene .....	10
3.3	Tilstand og tilgjengelighet til arkivmateriale.....	12
3.4	Erfaringer fra formidlingspiloter .....	12
3.5	Samtaler med institusjoner – plassering, organisering og samarbeid.....	13
4	Resultater fra prosjektperiodene.....	16
4.1	Samtaler med tradisjonsmiljøene.....	16
4.1.1	Organisasjonene .....	16
4.1.2	Tradisjonene utenfor organisasjonene.....	18
4.1.3	Sosiale møteplasser .....	19
4.1.4	Rekruttering.....	21
4.1.5	Det profesjonelle feltet.....	24
4.1.6	Tilgang til arkivmateriale.....	25
4.2	Tilstand av og tilgjengelighet til arkivmaterialet .....	25
4.2.1	Private samlinger og dokumentasjonsbehov .....	26
4.2.2	Arkivmateriale fra Trøndelag ved Sff, FAR og FSNT .....	26
4.3	Arkivforespørsler .....	28
4.4	Formidlingstiltak.....	28
4.4.1	Folk i Inderøy .....	28
4.4.2	Arkivdykk og arkivkonsert.....	30
4.4.3	Arkivstand .....	31
4.4.4	Arkivdansekonsert.....	32
4.4.5	Arkivseminar for musikk- og dansepedagoger .....	33

4.4.6	Samarbeid med TrønderFOLK – fordypningsprogram for kulturskoler i Trøndelag .....	34
4.4.7	Framtidige formidlingsprosjekter .....	34
4.4.8	Samarbeid og nettverk .....	34
4.5	Samtaler med institusjonene .....	35
4.5.1	Organisering og plassering .....	35
4.5.2	Samarbeid og finansiering .....	41
5	Diskusjon og sammendrag .....	46
5.1	Utfordringer .....	46
5.1.1	Manglende bevisstgjøring og kunnskap .....	46
5.1.2	Manglende synlighet .....	46
5.1.3	Videreføring av mangfoldet i tradisjonene .....	47
5.1.4	Manglende tilgjengelighet .....	47
5.1.5	Rekruttering .....	48
5.1.6	Private samlinger og dokumentasjon av samtida .....	48
5.2	En arkivformidlers oppgaver .....	49
5.2.1	Tekniske muligheter .....	49
5.2.2	Regional forankring .....	49
5.3	Hva trengs av fasiliteter og kompetanse? .....	50
5.4	Plassering og organisering .....	51
5.4.1	Plassering av arkivformidlerstilling .....	51
5.4.2	Samarbeid og finansiering .....	53
5.5	Forslag til plassering og organisering .....	54

# 1 Konklusjon

Denne rapporten viser resultater fra prosjektet Arkivformidling Trøndelag. En hovedmålsetting har vært å arbeide for å få etablert en fast arkivformidlingsressurs i Trøndelag, som kan arbeide langsiktig med både en bærekraftig samlingsforvaltning og formidlingskonsepter som styrker mangfoldet i folkemusikk- og folkedansstradisjonene i Trøndelag på best mulig måte. Trøndelag er en av få regioner som i dag ikke har en slik stilling. Bak prosjektet står et samla folkemusikk- og folkedansfelt i Trøndelag med Norsk senter for folkemusikk og folkedans som prosjekteier og arbeidsgiver.

Prosjektet har vist at det i dagens moderne samfunn trengs nye strukturer for å ta vare på de levende folkemusikk- og folkedansstradisjonene i Trøndelag. Ildsjeler og frivillige tradisjonsmiljø er avhengig av at det offentlige også tar ansvar for å bevare, videreføre og videreutvikle de unike og mangfoldige tradisjonene i Fylket. Blant annet er det et stort behov for fast finansiering av en arkivformidlerstilling som kan bidra til at tradisjonsmiljøene - både amatører og profesjonelle - sikres god tilgang til arkivmateriale, og formidlingstiltak som støtter opp om traderingsprosesser og kunnskapsdeling.

Det har vært gjennomført fire prosjektperioder med to utredninger. Utredningene har kartlagt og diskutert:

- hvilke utfordringer er det i tradisjonsmiljøene og hos institusjoner med ansvar for folkemusikk og folkedans i Trøndelag.
- situasjonen for og tilgjengelighetsgraden til private samlinger og arkivmateriale.
- tradisjonsbærere og tradisjonsmiljø som bør dokumenteres.
- hvordan en arkivformidlerstilling kan bidra til å styrke både miljøene og institusjonene.
- hvor en arkivformidlerstilling bør plasseres, og hvordan den bør organiseres.

I løpet av prosjektperioden er det også blitt testet ut flere formidlingspiloter for å finne beste praksis for hvordan arkivformidling kan bidra til å styrke folkemusikk- og folkedansstradisjonene i Trøndelag.

## 1.1 Utfordringene

Noen av utfordringene som er kartlagt kan ses i sammenheng med at det ikke er en arkivformidlerstilling i Trøndelag. Mange av oppgavene som arkivformidlerstillinger i andre regioner utfører, er i Trøndelag enten ikke blitt gjort, eller utført av det frivillige og ildsjeler. Kartleggingene har vist at:

- representanter fra frivilligheten og ildsjeler opplever at ansvaret for videreføring av tradisjonene som krevende, og at de savner at det offentlige tar mer ansvar.
- flere tidligere sterke tradisjonsområder er i dag svake og står i fare for å dø ut.
- tradisjonene er utsatt for en ensretting hvor mye av uttrykksmangfoldet holder på å forsvinne.
- videreføringen av dansetradisjoner har de siste tiåra vært svake.
- trønderske musikk- og dansetradisjoner er lite synlige i det offentlige rom, og befolkningen i Trøndelag har i dag generelt lite bevissthet og kunnskap om tradisjonelle musikk- og danseformer, og deres plass i trøndersk musikk- og dansehistorie.

- flere av institusjonene som også har immateriell kulturarv som ansvarsområde, har begrenset kompetanse innen trønderske folkemusikk- og folkedanstradisjoner.
- det er i dag en økende interesse, og da spesielt blant unge, for å utvikle seg som musikere, dansere, pedagoger og forskere innen folkemusikk- og folkedanstradisjoner fra Trøndelag. På grunn av at mange av tradisjonsbærerne som representerte mangfoldet er borte er det vanskelig å finne noen å lære dette av. Her blir arkivmateriale en viktig erstatte for et levende tradisjonsmiljø og den levende læremesteren.
- tradisjonsmiljø, både profesjonelle og amatører, og da først og fremst unge utøvere og studenter, melder at det er utfordrende at arkivmateriale er lite tilgjengelig. Da både mangel på personressurser som kan hjelpe til med utlån, utkopiering og veiledning, og tilgang til registre og digitalisert arkivmateriale via publikumsvennlige publiseringsplattformer.
- det er en del viktige samlinger som er i privat eie og som er i kritisk tilstand.
- det haster å få dokumentert etterkrigsgenerasjonen med tradisjonsmusikere og -dansere som blant annet var sentrale utøvere innen gammeldans og swing.

## 1.2 En arkivformidlers arbeidsområder

Arbeidsområdene ved andre regionale arkiv i Norge, er formet etter hva som ses som viktig for å bidra til å styrke folkemusikk- og folkedanstradisjonene i sin region, og hvilke oppgaver de nasjonale arkivene ikke har ressurser til å ta. Utredninger og formidlingspiloter gjennomført av Arkivformidling Trøndelag viser at dette er arbeidsoppgaver som også vil bidra til å løse utfordringene i Trøndelag.

Dette er oppgaver innen

- samlingsforvaltning
- dokumentasjon
- innsamling
- formidling, inkludert undervisning
- en arkivtjeneste som hjelper til med utlån, utkopiering og veiledning
- prosjektutvikling og informasjonsarbeid

## 1.3 Forslag til plassering og organisering

I styringsgruppa er det enighet om at det viktigste på nåværende tidspunkt er å få på plass en arkivformidlerstilling så man ikke mister fart i viktige påbegynte oppgaver som gir en god utvikling i folkemusikk- og folkedansfeltet i Trøndelag. Hvor stillingen er plassert er i så måte mindre viktig, så lenge man får på plass god tilgjengelighet av arkivmateriale og gode samarbeidsstrukturer.

Med utgangspunkt i foreslåtte arbeidsoppgaver ovenfor, vil det likevel være hensiktsmessig at en nyopprettet stilling, spesielt fra starten av, er knyttet til en allerede robust institusjon som har:

- kunnskap om arbeidsområdene som tillegges stillingen
- rom for utvikling av arbeidsområdene som tillegges stillingen

- kunnskap om hvordan stillingen fungerer i andre regioner
- et miljø med tverrfaglig kompetanse innen folkemusikk, folkedans og arkivfeltet
- en administrasjon som kan bidra inn i prosjektet
- lokaler med nødvendige fasiliteter og en faglig infrastruktur for dokumentasjon, innsamling og tilgjengeliggjøring

Forslag til plassering av stillingen er derfor fortsatt Norsk senter for folkemusikk og folkedans i en prøveperiode på 2 år. Man vet at dette er en ordning som har fungert godt fram til nå, og Arkivformidling Trøndelag har hatt god nytte av kompetansen ved senteret - en kompetanse som vil være viktig i etableringen av en stilling innenfor et fagfelt som er i rask utvikling.

I løpet av prøveperioden skal man etablere samarbeidsprosjekter med regionale formidlingsinstitusjoner med mål om langsiktige samarbeid. En arkivformidlerstilling bør også kobles opp mot Trøndelag Fylkeskommunes arbeid innen privatarkiv. Her vil det være viktig å gjennom samarbeidssynergier se på en permanent plassering ved en regional og robust kulturinstitusjon. Viktige institusjoner vil da være Norges musikkmuseum Ringve og Rockheim, Stiklestad museum, Rørosmuseet, Museet MIT og Stiftinga Hilmar Alexandersen med Midtnorsk senter for folkemusikk og folkedans.

Det er også viktig at arkivformidlerstillingen forankres godt både i tradisjonsmiljøene lokalt og regionalt, og i viktige institusjoner med ansvar for immateriell kulturarv i Trøndelag. Det bør derfor opprettes et fagråd bestående av fagfolk som kjenner de ulike fagområdene og målgruppene en arkivformidler skal arbeide med. Et fagråd skal være med å diskutere og komme med innspill til arbeidsplaner, og arkivformidler skal holde rådet oppdatert om utviklingen innen ulike arbeidsoppgaver og prosjekter. Et fagråd bør bestå av representanter fra:

- Trøndelag Fylkeskommune – avdeling kultur og folkehelse
- Interkommunalt Arkiv Trøndelag eller ABM-gruppe i Fylkeskommunen
- Museene i Trøndelag
- Stiftinga Hilmar Alexandersen
- Trøndelag Musikkråd
- Norsk senter for folkemusikk og folkedans
- Arkivet for Rørosområdet og Folkemusikksamlinga i Nord-Trøndelag

## 2 Innledning

Prosjektet Arkivformidling Trøndelag ble startet i 2018 med initiativ fra et samlet trøndersk folkemusikk- og folkedansmiljø. Årsaken til initiativet var både at Folkemusikksamlinga i Nord-Trøndelag og Folkemusikkarkivet fra Rørosområdet på hvert sitt hold slet med å få økonomi til tilgjengeliggjøring og formidling av sitt materiale, og at tradisjonsmiljøene i Trøndelag manglet den støtten som andre fylker og regioner har i en regionalt ansatt arkivressurs. Etter flere møter og en del søknader, kom første prosjektperiode i gang 1. mai 2020 med en ansatt arkivformidler som prosjektansvarlig, først i 20-30% og etter hvert i en 50% stilling.

Etter oppstart er det gjennomført 4 prosjektperioder med ulike tema:

Fase 1) Utredning – tilstanden til folkemusikk- og folkedansfeltet, og behov for arkivformidling i

Trøndelag

Fase 2) Formidlingspiloter

Fase 3) Politisk arbeid og videre testing av formidlingstiltak

Fase 4) Utredning – plassering og organisering og videre testing av formidlingstiltak

## 2.1 Folkemusikk- og folkedansarkiv i Norge

Norge har flere nasjonale folkemusikk- og folkedansarkiv med hvert sitt ansvarsområde.

De største er tidligere Norsk folkemusikksamling og Visearkivet som nå er innlemmet i Nasjonalbiblioteket i Oslo<sup>1</sup>, og Norsk senter for folkemusikk og folkedans i Trondheim.

De fleste regionale arkivene i Norge (se Vedlegg 1: Regionale folkemusikk- og folkedansarkiv i Norge 2024) har sin hovedfinansiering fra fylkeskommunen.<sup>2</sup> De er trolig blitt etablert på grunn av at de nasjonale arkivene ikke har hatt kapasitet til å fylle distriktenes behov, og da kanskje først og fremst innen formidling. I tillegg til formidling, arbeider de også med dokumentasjon og samlingsforvaltning. De har også en publikumstjeneste hvor brukere får tilgang til materiale gjennom besøk, utlån og utkopiering, og ikke minst veiledning ved bruk av arkivmateriale og tradisjonskunnskap.<sup>3</sup>

Prosjektet Arkivformidling Trøndelag har vist at en regional arkivformidler er tettere på tradisjonsmiljøene enn de som arbeider ved de nasjonale arkivene, og derfor får informasjon om private samlinger og møter tradisjonsbærere som det haster å dokumentere. Da er det gjerne den regionale arkivansatte som er nærest til å sette i gang tiltak.

Mange av de ansatte ved de regionale arkivene har først og fremst fagkompetanse innen folkemusikk- og folkedansfeltet, og mange av de er dyktige utøvere og pedagoger. Det er derfor vanlig at man lærer seg samlingsforvaltning og dokumentasjon gjennom praksis etter at man har fått stillingen. Utviklingen innen dette feltet går raskt og det er derfor nødvendig med stadig oppdatering. Dette krever at arkivansatte har tilgang til veiledning og hjelp fra nasjonale folkemusikk- og folkedansarkiv eller regionale museum/arkiv med kompetanse innen tekniske løsninger for dokumentasjon, organisering og tilgjengeliggjøring av materialet.<sup>4</sup>

---

<sup>1</sup> <https://www.nb.no/samlingen/musikk/folkemusikk/> & <https://www.nb.no/samlingen/musikk/viser/>

<sup>2</sup> "Situasjonen for de norske folkemusikkarkivene", Rådet for folkemusikk og folkedans 2013

<sup>3</sup> "Situasjonen for de norske folkemusikkarkivene", Rådet for folkemusikk og folkedans 2013, s 27 - 36

<sup>4</sup> Situasjonen for de norske folkemusikkarkivene, Rådet for folkemusikk og folkedans 2013, s 38 - 40

## 2.2 Aktørene bak prosjektet

Norsk senter for folkemusikk og folkedans (Sff) med Stiftinga Hilmar Alexandersen (SHA) og Folkemusikksamlinga i Nord-Trøndelag (FSNT) har vært sentrale aktører helt fra oppstarten, og er sammen med Folkemusikkarkivet for Rørosområdet (FAR) i ei styringsgruppe. Ansvarlig for prosjektet og arbeidsgiver til Arkivformidler har vært Sff. I tillegg ble det opprettet en ressursgruppe av representantene i styringsgruppa samt fra Trøndelag Folkemusikklag, Naumdøla Ungdomslag, Sør-Trøndelag Ungdomslag og TrondheimFOLK.

Norsk senter for folkemusikk og folkedans (Sff) er et ledende kompetansesenter for folkemusikk og folkedans, som holder til på Dragvoll i Trondheim. «*Formålet med Norsk senter for folkemusikk og folkedans er å fremme, verne og videreføre folkemusikk og folkedans som kulturuttrykk. Folkemusikk og folkedans er en del av vår immaterielle kulturarv. For å nå formålet driver senteret med prosjekter, pedagogisk arbeid og arkivforvaltning.*»<sup>5</sup>

Sff var opprinnelig et råd folkemusikk og folkedans (Rådet for folkemusikk og folkedans) etablert i 1972. I 1992 ble rådet ei stifting, som i dag har navnet Norsk senter for folkemusikk og folkedans, med driftstilskudd fra Kulturdepartementet. Sff har et styre som velges av et representantskap som er Sffs' høyeste organ. Sff har ei av Europas største samlinger med folkemusikk og folkedans, hvor det også er ei stor samling fra Trøndelag, og driver arkivarbeid, forskning, formidling og prosjektarbeid. Sff har flere større formidlingsprosjekter som Museene danser<sup>6</sup> og Dansespor.<sup>7</sup>

Stiftinga Hilmar Alexandersen (SHA) arbeider for bevaring og utvikling av tradisjonskulturen, spesielt folkemusikk og folkedans. SHA er ei ideell stifting med et styre, og med formål om å «(...) vere ein arena for å fremje tradisjonskultur og kultur som næring»<sup>8</sup>. Hovedkontoret ligger i Steinkjer og de har 4 hovedarbeidsområder:

- 1) Hilmarsenteret med Midtnorsk senter for folkemusikk og folkedans, som er et regionalt kompetansesenter som arbeider med å utvikle folkemusikk- og folkedansfeltet generelt, og spesielt med å styrke arrangører, profesjonelle utøvere og rekruttering. Midtnorsk senter for folkemusikk og folkedans er finansiert over statsbudsjettet.<sup>9</sup>
- 2) Arrangement som Hilmarfestivalen<sup>10</sup> og Hilmar året rundt (ambulerende helårscene)<sup>11</sup>
- 3) Prosjekter
- 4) Salg av folkemusikk og folkedans og annen norsk kultur gjennom Hilmar AS.<sup>12</sup>

Folkemusikkarkivet for Rørosområdet (FAR) ble etablert i 1988, og stiftet som en venneforening i Stiftelsen Rørosmuseet i 2008. Venneforeningen består av privatpersoner og organisasjoner, og har et

---

<sup>5</sup> <https://www.folkemusikkogfolkedans.no/ika>

<sup>6</sup> <https://www.folkemusikkogfolkedans.no/museene-danser>

<sup>7</sup> <https://www.folkemusikkogfolkedans.no/dansespor>

<sup>8</sup> <https://hilmarfestivalen.no/om-oss/stiftinga-hilmar-alexandersen/>

<sup>9</sup> <https://hilmarfestivalen.no/om-oss/midtnorsk-senter-for-folkemusikk-og-folkedans/>

<sup>10</sup> <https://hilmarfestivalen.no/hilmarfestivalen/>

<sup>11</sup> <https://hilmarfestivalen.no/om-oss/hilmar-aaret-rundt/>

<sup>12</sup> <https://hilmarfestivalen.no/om-oss/>



eget styre. FAR har tilgang til lokaler og lagringsplass ved Rørosmuseet, og driftes på dugnad og prosjektmidler styret til enhver tid søker. Arkivet er altså ikke knyttet til museet sine stillingsressurser.

*«Arkivet ønsker å bidra til dokumentasjon, bevaring og formidling av immateriell kultur som en del av Verdensarven. Spesielt musikk- og dansetradisjoner i Røros-området. Det har vært drevet på dugnad og prosjektbasert arbeid.»<sup>13</sup>*

Folkemusikksamlinga i Nord-Trøndelag (FSNT) var i starten et større innsamlings- og dokumentasjonsprosjekt, og fra 1997 en løselig sammenslutning med frivillige organisasjoner og samarbeidsparter. FSNT ble stiftet som frivillig organisasjon i 2018, med Trøndelag Folkemusikklag, Inntrøndelag ungdomssamlag, Naumdøla ungdomslag, Bondeungdomslaget i Steinkjer og Levanger spellmannslag som stiftere og medlemslag.<sup>14</sup>

*«Folkemusikksamlinga i Nord-Trøndelag er en organisasjon som har til formål å arbeide for dokumentasjon, bevaring, tilgjengeliggjøring og formidling av historisk materiale fra folkemusikk- og folkedansetradisjonen i nordlige Trøndelag.»<sup>15</sup>*

FSNT ledes av et styre, og materialet er deponert til Norsk senter for folkemusikk og folkedans i Trondheim siden 2018.<sup>16</sup>

## 2.3 Hva beskriver rapporten

Rapporten beskriver først hvilke metode som er brukt for å samle informasjonsgrunnlag, med en oversikt over hvor, hvem og hvilke prosjekter det er hentet informasjon fra. Videre beskriver den resultatene fra utredninger og formidlingspiloter, hvor man presenterer funn fra:

- 1) Samtaler med tradisjonsmiljøer
- 2) Undersøkelser om tilstand og tilgjengelighet til arkivmaterialet
- 3) Erfaringer fra formidlingstiltak
- 4) Samtaler med institusjoner

I et avslutningskapittel diskuteres hva resultatene fra utredningene og formidlingspilotene betyr i forhold til utfordringer for folkemusikken og folkedansen i Trøndelag i dag, og hvordan en arkivformidler kan bidra til å styrke disse. Videre diskuteres og presenteres forslag til hvor en arkivformidling bør plasseres, og hvordan den bør organiseres for å kunne utføre viktige oppgaver på en best mulig måte.

---

<sup>13</sup> <https://rorosmuseet.no/folkemusikkarkivet>

<sup>14</sup> Vedtekter FSNT revidert 19.05.2022

<sup>15</sup> Vedtekter FSNT revidert 19.05.2022

<sup>16</sup> Deponeringsavtale Sff FSNT 30.08.2018

## 3 Metode og materiale

### 3.1 Avgrensning

Hvilke musikk- og danseformer som faller inn under begrepene folkemusikk og folkedans er ikke entydig, og definisjonen er gjerne forskjellig avhengig av perspektiv og sammenheng. Man har her valgt å definere begrepet bredt for å være sikker på å ikke gå glipp av viktige tradisjonelle uttrykksformer som har levd og/eller lever i Trøndelag. Prosjektet har derfor arbeidet etter følgende definisjon:

- Alle sjangre og uttrykksformer som i dag er representert i folkemusikk- og folkedansarkivene.
- Musikken og dansen til alle grupper og miljø som selv definerer seg å utøve tradisjonell dans og musikk i Trøndelag.
- Musikk- og danseutøving hvor opplæring er preget av muntlig overlevering og/eller som har fått et lokalt eller regionalt særpreg (for eksempel dans og musikk som er blitt brukt på bygdefester fra langt tilbake og fram til i dag).

### 3.2 Samtaler med tradisjonsmiljøene

Under første prosjektperiode ble det samlet informasjon om tilstanden til folkemusikk- og folkedansen i Trøndelag. Dette ble gjort ved å invitere tradisjonsmiljøene i Trøndelag til samtaler og innspillmøter, og ved å gå igjennom kommunenes tilbakemelding til Trøndelag Fylkeskommune i forbindelse med innspill til regjeringens strategi for folkemusikk og folkedans i Norge i 2020<sup>17</sup> (se spørsmål og oversikt over kommuner i Vedlegg 3: Innspill fra kommuner i Trøndelag til Trøndelag Fylkeskommune). Det er også hentet informasjon fra en del skriftlige innspill fra aktører innenfor folkemusikk og folkedansfeltet i Trøndelag<sup>18</sup>. I tillegg har ansatt arkivformidler relevant erfaring fra mange års arbeid med både dokumentasjon og innsamling av folkemusikk og folkedans i Nord-Trøndelag, og som musiker og pedagog i det trønderske musikkmiljøet (se Vedlegg 5: Støtte fra musikere og dansere).

Trøndelag ble delt inn i åtte distrikt hvor det ble invitert til et møte i hvert av distriktene. På grunn av koronarestriksjoner var møtene digitale. Møtene bestod av samtaler med de lokale tradisjonsmiljøene kombinert med et arkivdykk hvor det ble presenterte arkivmateriale fra de aktuelle områdene. Arkivdykkene fungerte både som «lokkemat» for de som var interessert i arkivmateriale, og som en presentasjon av hva som finnes av materialet fra Trøndelag i folkemusikk- og folkedansarkivene.

Det ble gjort en innsats for å nå representanter fra ulike miljø, og møtene samlet både organiserte og uorganiserte, amatører og profesjonelle. På noen av møtene var det også representanter fra kulturavdelingene og kulturskolene i kommunene.

---

<sup>17</sup> Høsten 2020 ba Trøndelag Fylkeskommune innspill fra kommunene i Trøndelag i forbindelse med møtet med kulturdepartementet om strategi for folkemusikk og folkedans. Arkivformidling Trøndelag har fått innsyn i svarene via Stiftinga Hilmar Alexandersen (Se vedlegg 3)

<sup>18</sup> Det er hentet informasjon fra skriftlig innspill i forbindelse med samtaler fra Tradisjonsmiljøene fra Kulturskolepedagog ved Skaun kulturskole og leder for prosjektet TrønderFOLK Sturla Eide, og studenter ved folkemusikk og folkekunst ved Universitetet i Sørøst-Norge Campus Rauland. I tillegg er det hentet informasjon fra støtteskriv til opprettelsen av en arkivformidlerstilling fra folkemusikk og folkedansaktører i Trøndelag.

Det ble ikke inngått samtykke til å presentere deltakere med personlige informasjon i rapporten. Det er derfor i stedet lagt ved en oversikt (se Vedlegg 2: Møter med tradisjonsmiljøene) som viser hvilke miljø deltakerne på de ulike møtene representerte.

Møter med tradisjonsmiljøene:

- Fosen og kystområdene i sørlige Trøndelag 08.12.2020: 17 deltakere
- Namdal 10.12.2020: 16 deltakere
- Neadalen, Meråker og Stjørdal 21.04.2021: 26 deltakere
- Innherred og Frosta 26.05.2021: 35 deltakere
- Orkland, Skaun, Melhus, Midtre Gauldal og Rindal 21.06.2021: 15 deltakere
- Røros og Holtålen 31.08.2021: 37 deltakere
- Trondheim og Malvik 29.09.2021: 21 deltakere
- Oppdal og Rennebu 30.09.2021: 13 deltakere

Spørsmål som ble stilt under møtene med tradisjonsmiljøene var:

- Hvem er de aktive aktørene i deres område?
- Hvilke aktiviteter er knyttet til dem?
- Hvordan er det med rekrutteringen? Er det undervisning innen tradisjonsmusikk og/eller -dans i kulturskolen eller grunnskolen?
- Hvilke styrker og utfordringer knyttet til lokal tradisjonsmusikk og -dans er det i deres område?
- Kjenner dere til private samlinger fra deres distrikt som i dag ikke ligger ved et offentlig arkiv, og i hvilken tilstand er materialet?

Beskrivelser og analyser er med forbehold om at det til en viss grad var tilfeldig hvem som deltok på samtalen, og at det trolig mangler kunnskap om de miljøene som ikke var representert. Blant annet ser man at møtene dessverre ga lite informasjon om situasjonen for tradisjonell musikk og dans i minoritetsmiljøer, eller religiøse miljøer. Swing- og rockeklubber var også i liten grad representert. Digitale møter med mange deltagere var dessuten ikke optimalt for de gode samtalen, men man fikk likevel innspill fra mange ulike miljø, og det ble skapt nettverk på tvers av ulike grupperinger i et distrikt.

Svarene ble i etterkant organisert under fire tematiske overskrifter, med en introduksjon som plasserer informasjonen fra samtalen i en historisk kontekst. Informasjonen til historisk kontekst er hentet fra relevant litteratur, og informasjon og eksempler fra internett:

- Organisasjonene
- Tradisjonen utenfor organisasjonene
- Sosiale møteplasser
- Rekruttering
- Det profesjonelle feltet
- Tilgang til arkivmateriale

### 3.3 Tilstand og tilgjengelighet til arkivmateriale

Det ble gjort en kartlegging for å få oversikt over hvilke samlinger som ligger privat, og hvilken tilstand de er i. Dette ble gjort ved samtaler med arkivansvarlige ved Sff, FSNT og FAR som satt på oversikter over private samlinger som fortsatt ikke er tatt hånd om. Under disse samtalene fikk man også oversikt over hvor store deler av trøndersk materiale som er digitalisert og tilgjengeliggjort i arkivene. Under møter med tradisjonsmiljøer, både digitalt og under formidlingspiloter, fikk man også inn informasjon om private samlinger og deres tilstand. Her fikk man i tillegg informasjon om tradisjonsbærere som burde dokumenteres.

### 3.4 Erfaringer fra formidlingspiloter

Arkivformidling Trøndelag har i løpet av prosjektperiodene gjennomført flere formidlingstiltak for å finne beste praksis for hvordan arbeide med arkivformidling for å styrke folkemusikk- og folkedanstradisjonene i Trøndelag i dag. De fleste større tiltakene er satt i gang med initiativ fra Arkivformidling Trøndelag, men man har også deltatt i tiltak som andre aktører har hatt ansvaret for. Felles for alle tiltak er at de har vært i samarbeid med andre aktører innen frivillighet, utdanning og formidling.

Formidlingsprosjektene har foregått etter prinsippene:

- 1) Styrke kunnskapen om mangfoldet i folkemusikk- og folkedanstradisjoner i Trøndelag hos befolkningen i Trøndelag og ellers.
- 2) Styrke aktivitetene i tradisjonsmiljøene.
- 3) Styrke folkemusikk- og folkedanstradisjoner i Trøndelag som del av lokal samværskultur.
- 4) Styrke kunnskapen til profesjonelle utøvere og pedagoger/ instruktører om hvordan bruke arkivmateriale.
- 5) Presentere folkemusikk og folkedans fra Trøndelag på høyt kunstnerisk nivå.
- 6) Bygge nettverk for gode samarbeid med både frivillige organisasjoner, og offentlige og profesjonelle formidlings- og utdanningsaktører.
- 7) Arbeide etter UNESCO-konvensjonens prinsipper hvor man skal verne immaterielle kulturuttrykk ved å synliggjøre og sikre respekt og anerkjennelse for berørte samfunns, grupper og enkeltpersoners immaterielle kultur. Det gjøres ved å:
  - gjennom en demokratisk grunntone verne om mangfoldet
  - inkludere samtid
  - sikre traderingsprosessers livsbetingelser framfor dens produkter
  - forankre formidlingen i lokalsamfunnet og at befolkningen der bestemmer hva som er deres lokale kulturarv

Formidlingstiltak har vært og er:

- Arkivdykk – digitale og fysiske
- Arkivstand
- Turné med *Lokal musikkhistorie – konsert og arkivdykk*

- Arkivseminar for musikk- og dansepedagoger
- Arkivdansekonsert
- Folk i Inderøy
- Undervisningspakker for videregående skole
- Bidra med arkivmateriale til TrønderFOLK (fordypningsprogram for kulturskoler i Trøndelag) sitt fellesrepertoar
- DKS-prosjekt i Indre Namdal (folkedansworkshop i Indre Namdal – 6.-10. klasse)
- Folkedansprosjekt for barn og unge under Vrimmelfestivalen i Indre Namdal 2025



Fra Folkemusikkarkivet for Rørosområdet, Rørosmuseum og Røros Husflidslags sitt arrangement med tradisjonelle «julleker» fra Rørosområdet. Foto: Rørosmuseum

### 3.5 Samtaler med institusjoner – plassering, organisering og samarbeid

I november 2022 skrev styringsgruppa en felles uttalelse om utredning av plassering og organisering av en arkivformidlerstilling innen folkemusikk og folkedans i Trøndelag. Denne ble sendt til Trøndelag Fylkeskommune, både administrasjonen og hovedutvalg for kultur, og har vært veiledende for utredningsarbeidet i fase 4.

I uttalelsen var styringsgruppa enig om at:

*«En utredning bør se på eventuelle samarbeidsparter innenfor flere sektorer (som for eksempel museum og Interkommunalt arkiv i Trøndelag) enn de som har vært diskutert fram til i dag. Utredningen bør også se på hva som er mest hensiktsmessig av å opprette en egen organisasjon eller stiftelse, og å*

*plassere stillingen under en allerede etablert institusjon eller organisasjon. Fordeler og ulemper ved de aktuelle alternativene bør diskuteres.»<sup>19</sup>*

*«Styringsgruppa vil at en framtidig organisering og plassering av en arkivformidlerstilling skal utredes med utgangspunkt i disse prinsippene:*

- *en god utnyttelse av tilgjengelige faglige og økonomiske ressurser,*
- *en arkivformidlerstilling bør være tilknyttet et fagmiljø (faglig vil en slik stilling plasseres innen tradisjonsmusikk- og tradisjonsdans som immateriell kulturarv og kunstform, arkiv- og samlingsforvaltning, og formidling),*
- *et tett samarbeid mellom aktører innen arkiv- og samlingsforvaltning og formidling,*
- *en god utnyttelse av digitale løsninger som gjør det mulig å arbeide på nye måter innen arkiv- og samlingsforvaltning og formidling,*
- *en arkivformidlerstilling skal organiseres slik at arkivmateriale er tilgjengelig for, og formidles overfor både amatørmiljø og det profesjonelle feltet, og over hele Trøndelag fylke.»<sup>20</sup>*

I utredningen er det hentet inn informasjon fra samtaler med ulike institusjoner som også har ansvar for lokal og regional immateriell kulturarv i Trøndelag, og deltagelse på relevante konferanser. Utvalget av institusjoner og organisasjoner ble gjort med utgangspunkt i en gjennomgang av planer og strategier hos viktige formidlings- og undervisningsaktører innen kulturområdet i Trøndelagregionen. I tillegg til å ha formidling av immateriell kulturarv som samfunnsoppdrag, ville man også kartlegge hvilke kunnskap og fasiliteter de utvalgte institusjonene hadde med tanke på samlingsforvaltning og dokumentasjon av samtida.

For å få så relevante svar som mulig, valgte man å prate med de institusjonene som hadde erfaring fra samarbeid med prosjektet Arkivformidling Trøndelag eller annen bruk av arkivmateriale med folkemusikk og folkedans. Man prøvde også å spre samtalene geografisk, men ser i etterkant at det ble en overvekt av institusjoner i trondheims-, rørs- og innherredsområdet. Årsaken er at mange av de relevante institusjonene ligger i disse områdene, og at det er her man fram til nå har gjennomført flest formidlingstiltak.

I forkant av samtalene ble det sendt ut en e-post med informasjon om prosjektet Arkivformidling Trøndelag, og målsettingen med møte. Målet med samtalene ble i e-posten konkretisert slik:

- Presentere prosjektet Arkivformidling Trøndelag og resultatene fra utredning om situasjonen for de lokale musikk- og dansetradisjonene og arkivmateriale, og de ulike formidlingsprosjektene.
- Få oversikt over hvordan de eventuelt jobber med den lokale/regionale tradisjonsmusikken og -dansen, og eventuelt hvordan arkivmateriale allerede blir brukt i deres arbeide.
- Få informasjon om hvordan de stiller seg til å få en arkivformidlerstilling til sin organisasjon, og eventuelt andre innspill til hvor en fast arkivformidlerstilling bør plasseres og hvordan den bør organiseres.

---

<sup>19</sup> Felles uttalelse fra styringsgruppa Arkivformidling Trøndelag 22.11.2022

<sup>20</sup> Felles uttalelse fra styringsgruppa Arkivformidling Trøndelag 22.11.2022

- Diskusjon om de kan ha nytte av samarbeid med en ansatt arkivformidler og tilgang til folkemusikk- og folkedansarkivenes materiale fra Trøndelag, og hvordan et eventuelt samarbeid kan foregå.

Oversikt over institusjoner og konferanser med møtedato (se Vedlegg 4: Institusjoner og konferanser for å se hvem som deltok i samtalene):

#### **Museum:**

- Rørosmuseet, 19.10.2023
- Norges musikkmuseum Ringve og Rockheim, 08.12.2023
- Sverresborg – Trøndelag Folkemuseum, 08.01.2024
- Stiklestad museum, 12.01.2024
- Namdalsmuseet, 08.02.2024
- Museene Midt, 02.04.2024

#### **Kulturskoler:**

- Røros kulturskole, 19.10.2023
- Steinkjer kulturskole, 06.12.2023
- Inderøy kulturskole, 11.01.2024

#### **Fylkeskommunen:**

- Arkiv og bibliotek 07.12.2023
- Videregående skole 25.01.2024

#### **Høyere utdanning:**

- Universitet Nord – Fakultet for lærerutdanning og kunst- og kulturfag, Levanger 19.02.2024

#### **Andre institusjoner:**

- Norsk senter for folkemusikk og folkedans (2 møter) 17.08.2023
- Stiftinga Hilmar Alexandersen (3 møter) 05.12.2023, 11.02.2024 og 09.02.2024
- Trøndelag Musikkråd 09.01.2023

#### **Konferanser:**

- Kulturskolekonferansen i Trøndelag 2023, Røros 28. – 29.08.2023
- SPOR - møteplass og visningsarena for kulturarvsfeltet i Kulturtanken, Stiklestad 13. – 14. 2023
- Folkelarm, 16. – 19. november, Oslo 2023

I tillegg har man gjennom samarbeid om formidlingspiloter fått relevant informasjon som også tas med når man skal vurder organisering, plassering og samarbeidsformer (se kapittel 4.4 Formidlingstiltak s. 28).

## 4 Resultater fra prosjektperiodene

### 4.1 Samtaler med tradisjonsmiljøene

Samtalene med tradisjonsmiljøene i Trøndelag ble gjort i 2020 og 2021. Svarene beskriver derfor situasjonen slik den var den gangen. Etter og parallelt med fase 1, har det oppstått nye prosjekter og tiltak som har vært positive for folkemusikk og folkedansen i Trøndelag. Et eksempel er fordypningsprosjektet TrønderFOLK<sup>21</sup> for kulturskolene. Flere av disse prosjektene har Arkivformidling Trøndelag også vært delaktig i, og man har også sett at dette er en utvikling som har ført til større pågang etter arkivmateriale. Hovedtendensene som beskrives under er likevel fortsatt gjeldende.

#### 4.1.1 Organisasjonene

Trøndelag fylke har hatt flere sterke frivillige organisasjoner som har arbeidet med folkemusikk og folkedans. Samtidig har det kommet innspill om at tradisjonene i Trøndelag er mindre knyttet til organisasjonene enn i andre deler av landet (se kapitel 4.5.1 Organisering og plassering s. 36). De mest dominerende lagene har vært tilknyttet Noregs Ungdomslag (NU), FolkOrg (tidligere Landslaget for Spelemenn) og Norges Trekkspilleres Landsforbund (NTL). Hovedaktiviteten til organisasjonene har vært og er kurs og opplæring, og arrangering av sosiale sammenkomster. Noen lag arrangerer også konkurranser.<sup>22</sup>

Samtalene med tradisjonsmiljøene viser at disse organisasjonene har hatt og har ulikt fotfeste i ulike deler av fylket. NU er eldst i Trøndelag, og har hatt størst spredning. Mange dansegrupper (leikarringene), men også noen musikkgrupper har hatt tilknytning til NU. Mange av spellemannslagene som oppsto i etterkrigsåra knyttet seg etter hvert opp mot FolkOrg<sup>23</sup>, mens mange av trekkspillklubbene og toradergruppene knyttet seg til NTL. Noen av spellemannslagene er medlem av både FolkOrg og NU. Det er en tendens at NTL og FolkOrg har vært knyttet til ulike områder i Trøndelag. FolkOrg har for eksempel ikke hatt noen særlig virksomhet nord og vest, og har hatt størst nedslagsfelt sør i fylket og på Innherred. NTL har blant annet stått sterkt i Neadalen, og noen områder i Namdal og på Fosen. NTL har også hatt tilknytning til deler av Trøndelag hvor de og FolkOrg-lag har levd side om side som for eksempel i Steinkjer. Mye av danseaktiviteten har i stor grad fortsatt å være under NU, men man har eksempel på danselag med tilknytning til FolkOrg, eller både FolkOrg og NU som for eksempel Røros

---

<sup>21</sup> TrønderFOLK er et fordypningsprosjekt støttet av Sparebankstiftelsen gjennom Norsk kulturskoleråd. Prosjektet drives av Skaun Kulturskole i samarbeid med Stiftinga Hilmar Alexandersen, og de har fire samlinger for ungdommer fra 8 kulturskoler i Trøndelag.

<sup>22</sup> Vestrum, Marit 1994 "Konteksten rundt folkemusikken i Inntrøndelag – fra slutten av 1700-i dag", Lærerhøgskolen i Telemark, avd Rauland  
<sup>23</sup> Vestrum, Marit 1994 "Konteksten rundt folkemusikken i Inntrøndelag – fra slutten av 1700-i dag", Lærerhøgskolen i Telemark, avd Rauland



Folkedanslag. Fra 60-70-tallet til starten på 1990 hadde gammeldansforeningene stor aktivitet i de trønderske bygdene hvor de arrangerte dansefester.<sup>24</sup>



Dokumentasjon av dansere og dansespellemenn fra Namdal, gjort i Namsos i november 1980 ved Egil Bakka med flere.

Mange av ungdomslagene (NU) og gammeldansforeningene er i dag lagt ned, eller har lite eller ingen aktivitet, og mange peker på at dette er en viktig årsak til at dansetradisjonene i dag står svakt. De få aktive lagene har gjerne et høyt aldersgjennomsnitt, eller utøver i dag ikke tradisjonell musikk og dans. (I noen lag har dette endret seg etter undersøkelsen ble gjort.) I flere områder finnes det i dag også organisert seniordans og swing- og rockeklubber. Disse var dessverre ikke representert under samtalen. Det samme gjelder religiøse foreninger som har forvaltet en sangtradisjon.

Av spellemannslag og trekkspillklubber er også en del lagt ned, men en god del er fortsatt i aktivitet, spesielt i områder hvor det er et aktivt miljø knyttet til arrangementer og rekruttering. Noen få nye lag er kommet til, gjerne i sammenheng med at ildsjeler har satt i gang ny aktivitet.

Det er noen områdene som skiller seg ut med sterke organisasjoner med både aktiviteter for voksne og rekruttering av barn og unge. Eksempel på det er Rørosområdet (Røros Folkedanslag, Brekken spell- og danselag, Oppdal (Oppdal spell- og dansarlag), Trondheim (BUL i Nidaros, Snaustrinda spelemannslag), og Steinkjer - Verran (Malm trekkspillklubb). Noen lag med opplæring for barn og unge er knyttet opp mot kulturskolen i kommunen. Det gjelder for eksempel Verdal juniorspellemannslag, Byneset spellemannslag i Trondheim, Spelemannslaget Laust & fast i Skaun, og Sauligan i Meråker. Det er få

---

<sup>24</sup> Bakka, Egil m.fl. 1988 «Gammeldans i Norden», Nordisk forening for folkedansforskning, s. 32

organisasjoner som driver danseopplæring av barn og unge. (Dette har endret seg etter undersøkelsen ble gjort.)

Mange av de som representerer organisasjonene beskriver at de opplever frivillig arbeid som mer krevende enn tidligere. Det er vanskelig å få folk til å ta styreverv, og det er mye administrasjonsarbeid knyttet til arrangement og rekrutteringsarbeid. I den sammenhengen blir det foreslått at en arkivformidler kan være en ressurs som drar i trådene på tvers av organisasjonene og miljøene.

#### 4.1.2 Tradisjonene utenfor organisasjonene

Folkemusikken og folkedansen har vært en viktig del av livets hendelser - både som underholdning i fritiden, seremonielt som for eksempel ved bryllup og begravelse, og ved effektivisering av hardt arbeid som for eksempel ved å lokke inn dyra på kvelden og å koordinere store arbeidslag som skulle gjennomføre tunge løft og forflytninger. Folkemusikk og folkedans har også vært og er en naturlig del av sosialt samvær. Felles for all bruk av musikk og dans utenfor organisasjonene var rom for frihet og personlighet i uttrykket, og at den ble lært videre mellom generasjonene ved å utøve den sammen.<sup>25</sup>

Musikken og dansen utenfor organisasjonene har til enhver tid blandet og utviklet seg sammen med nye musikk- og danseformer som har nådd de trønderske bygdene. Eksempler på blanding mellom nye og gamle uttrykksformer er at trønderpolsen<sup>26</sup> har blitt, og blir, spilt av grupper med en instrumentsammensetning og sjangerforståelse som hører mer hjemme under gammeldansorkester eller danseband<sup>27</sup>, og at trekkspillere spiller swing med arrangement og rytmikk som minner om gammeldans og reinlender. Oppsummert kan man si at dansemusikk utenfor organisasjonen i etterkrigstida i stor grad har vært gammeldans- og gammeldansinspirert danseband og folkrock, eller slagermusikk, også tilhørende jazz-sjangeren<sup>28</sup>. En del av disse blandingsformene av dans og musikk er blitt tatt opp og videreført av frivillige lag og organisasjoner som folkedanslag, trekkspillklubber, spellemannslag og gammeldansforeninger. For eksempel ble det etter hvert vanlig at ungdomslag hadde swingkurs<sup>29</sup>, og at en del trekkspillklubber bruker slagverket som en naturlig del av instrumentsammensetningen<sup>30</sup>. Dessverre kan det se ut til at også denne delen av danse- og musikkmiljøet i Trøndelag å bestå av eldre utøvere. Spesielt blant danserne ser man at gjennomsnittsalderen er høy.

---

<sup>25</sup> Stubseid, Gunnar 1993 «I kvardag og fest» og «Tradering av folkemusikk», i B. Aksdal og S. Nyhus (red.) *Fanitullen, Innføring i norsk og samisk folkemusikk*. 234 – 245, 253 – 255. Oslo: Universitetsforlaget.

<sup>26</sup> Polsdans, pols, springar og sprenglek er de blant de eldste slåttetyperne og pardansformene vi har i Trøndelag.

<sup>27</sup> Eksempel med Killingbergs fra Leksvik <https://youtu.be/sbG1D7p5hQ?feature=shared>

<sup>28</sup> Vestrum, Marit, 2019 «Gammeldansswing i Nord-Trøndelag. Presentasjon av og refleksjon rundt et dokumentasjonsprosjekt» *Musikk og tradisjon – tidsskrift for forskning i folkemusikk og folkedans* nr. 33 s 99 - 125

<sup>29</sup> Kløvstad, Jan 1995 «Den beste frigjerar og gledesutløysar ein kan ynskje seg - Folkedansen i Noregs ungdomslag», J. Kløvstad (red.) *UNGDOMSLAGET - Noregs Ungdomslag 1896 - 1996* s. 353 - 383 Oslo: Det norske samlaget

<sup>30</sup> Eksempel Malm trekkspillklubb <https://youtu.be/liZrWBQtU?feature=shared>

### 4.1.3 Sosiale møteplasser

Av alle tradisjonelle uttrykksformer innen musikk og dans som har vært brukt i sosiale sammenhenger, så er det nok dansemusikken og dansen som har vært mest synlig. Dansefester har foregått både i og utenfor organisasjonene, og utover 1900-tallet har ungdomslagene holdt både dansekurs og dansefester, og etter hvert ble også gammeldansforeningene viktige arrangører av jevnlig dansefester til langt inn på 1990-tallet. Dette var stort sett lag som var lokalt forankret, og arrangementene foregikk i folks nærmiljø.<sup>31</sup> I de siste 10-åra har jevnlig kurs og fester med dans og spill gradvis blitt færre, og i en del områder forsvunnet helt i trønderske lokalsamfunn. Derimot arrangeres det en del spellemannstreff, spellemannsmønstringer og leikfester som trekker folk fra større områder, hvor deltakere og publikum gjerne har tradisjonsmusikk og -dans som interesseområde. De som i dag står bak disse arrangementene er forskjellige konstellasjoner av lokale eller regionale frivillige lag, ildsjeler og andre aktører.

Eksempel på årlige arrangement:

- Røros folkedanslag arrangerer Rørosleken første helga i mai hvert år, en tradisjon som går mer enn 40 år tilbake. Helga består av flere dansearrangementer, inkludert den store og tradisjonelle leikfesten lørdag kveld.<sup>32</sup>
- Brekken spell- og danselag arrangerer årlig «Spell- og dansehelg på Vauldalen», en etterlevning etter «Brekendagan». Nå et tilbud med større fokus på dansen enn tidligere, med den uoffisielle «VM i rørospols».<sup>33</sup>
- BUL i Nidaros arrangerer årlig Haustleik, med leikfest i lagssalen lørdagen, etterleik på BUL-hytta på Lian og gjerne førleik fredagskvelden med innleide grupper/lag.<sup>34</sup>
- I Selbu arrangeres årlig Trollspæll som er en kombinasjon av spellmannstreff og dansefest av Selbu Gammeldanslag.<sup>35</sup>
- I Namsskogan arrangeres Tronesfestivalen årlig av Bjønnsportet toraderklubb, også som både spellemannstreff og dansefest. Her er trekkspelemusikk, og gammedans/ swing er hovedsjangeren.<sup>36</sup>
- Spellmannstreff på Stiklestad er et treff som trekker både gammeldansgrupper, toradergrupper, trekkspeleklubber og spellemannslag og dansere til Stiklestad hotell.<sup>37</sup>
- Gofot festivalen arrangeres på Scandic hotell på Hell i Stjørdal, og har fokus på dansefest med band og grupper innen gammeldans og danseband.<sup>38</sup>

Det er noen fortellinger om kappspelling i Trøndelagsområdet, som for eksempel kappspelling mellom spellemannslagene Gunnar Dæhlie fra Snåsa og LappNils fra Jämtland<sup>39</sup>. Det var også tidlig en del spellemenn som deltok på kappleiker<sup>40</sup>, spesielt i sørlige delen av fylket. Kappleiken fikk likevel ikke

---

<sup>31</sup> Bakka, Egil m.fl 1988 «Gammeldans i Norden», Nordisk forening for folkedansforskning

<sup>32</sup> <https://rorosfolkedans.no/index.php/rorosleken>

<sup>33</sup> <https://www.rorospols.no/aktuelt.589273.no.html>

<sup>34</sup> <https://www.facebook.com/folkedanslaget>

<sup>35</sup> <https://www.facebook.com/gammeldanslag/>

<sup>36</sup> [https://www.facebook.com/groups/74299619579/?locale=nb\\_NO](https://www.facebook.com/groups/74299619579/?locale=nb_NO)

<sup>37</sup> [https://www.facebook.com/spellmannstreff?locale=nb\\_NO](https://www.facebook.com/spellmannstreff?locale=nb_NO)

<sup>38</sup> [https://www.facebook.com/gofotfestivalen?locale=nb\\_NO](https://www.facebook.com/gofotfestivalen?locale=nb_NO)

<sup>39</sup> Roempke, Ville 1994 «På spelmansfärd med Lapp-Nils» Jämtland läns museum s.49

<sup>40</sup> MIT237 og 238\_ReidarJohnsen Norsk senter for folkemusikk og folkedans

samme fotfeste i Trøndelag som lengre sør i Norge. Også i dag er det først og fremst sørlige deler av fylket, og spesielt miljøene i Oppdal og Røros som har utøvere og lag som jevnlig drar på kappleiker og konkurranser. Trøndelagskappleiken har vært arrangert av Trøndelag Folkemusikklag siden 1990-tallet, men man har de siste årene slitt med deltakingen, og i 2023 ble kappleiken forsøkt erstattet med et spellemannstreff.<sup>41 42</sup>

Trekkspillmiljøene har også hatt sine organiserte konkurranser hvor de regionale NTL-lagene arrangerer Distriktsmesterskap (DM) som ledd til Norgesmesterskapet i Trekkspill<sup>43</sup>. Her har flere trønderske trekkspillmiljø vært, og er aktive, som for eksempel i Fosen, Namdal, Innherred, Neadalen og Trondheim. DM arrangeres fortsatt årlig i Trøndelag.<sup>44</sup>

I seinere år (10-20 år) har festivalene og helårs konsertarrangører blitt en viktig del av møteplassene for tradisjonsmusikken og -dansen. Disse drives i dag mer eller mindre profesjonelt med støtte fra det offentlige. I dag har regionen tre større festivaler innen folkemusikk- og folkedanssjangeren. Det er Hilmarfestivalen på Steinkjer (oppstart 2003)<sup>45</sup>, Røros Folk Festival (oppstart 2015)<sup>46</sup> og Transform World Music Festival i Trondheim (oppstart 2005)<sup>47</sup>. I tillegg er folkemusikkfestivalen Midtvinterdansen i Verdal (oppstart 2004)<sup>48</sup> rettet mot barn og unge i Norden. Flere spellemannstreff begynner også å ligne på mindre festivaler med både konserter, kurs og dansefest. Eksempel på det er Spellmannstreff på Stiklestad, Gofotfestivalen på Hell, Tronesfestivalen og VM i Rørospols i Valdalen (se presentasjon ovenfor).

Trøndelag har i dag tre helårsarrangører som arrangerer folkemusikkkonserter og folkedansforestillinger. Det er Hilmar året rundt som er en del av Stiftinga Hilmar Alexandersen, TrondheimFOLK<sup>49</sup> og Folkemusikkscena Røros<sup>50</sup>. Hilmar året rundt arrangerer også konserter i samarbeid med lokale arrangører, lag og foreninger over hele fylket<sup>51</sup>. I tillegg har flere kulturhus en mangfoldig programmering, også med konserter/ forestillinger med folkemusikk og folkedans. Konsertene arrangert av helårsarrangørene retter seg mot et mer lokalt publikum.

Det arrangeres også en del lokale og jevnlig dansearrangementer med gammeldans/ swing og folkedans. Eksempel er «Søndagsdansen» ved BUL Steinkjer, og dans på Skjetne bydelshus utenfor Trondheim og «Onsdagsdansen» i Klæbu ved Klæbu danse- og toraderlag. Felles for disse arenaene er at aldersgjennomsnittet på danserne er nokså høyt. (Noen av disse har fått en økning av unge deltakere de siste åra). Her er det nok også en del overlapping med de som går på arrangement knyttet til ulike former for pensjonistdans og eldredans.

---

<sup>41</sup> <https://trondelagfolkemusikklag.org/resultatlistre-fra-troendelagskappleiken.560790.no.html>

<sup>42</sup> <https://trondelagfolkemusikklag.org/velkommen-til-spelmannstreff-i-trondheim-og-boersa-20-21-oktober-2023.6598498-559677.html>

<sup>43</sup> [https://no.wikipedia.org/wiki/Norske\\_Trekkspilleres\\_Landsforbund](https://no.wikipedia.org/wiki/Norske_Trekkspilleres_Landsforbund)

<sup>44</sup> <https://www.trekkspillforbundet.no/nyheter/inviterer-til-dm-i-steinkjer/>

<sup>45</sup> [https://www.steinkjerleksikonet.no/hilmar\\_alexandersens\\_folkemusikkfestival\\_hilmarfestivalen\\_](https://www.steinkjerleksikonet.no/hilmar_alexandersens_folkemusikkfestival_hilmarfestivalen_)

<sup>46</sup> <https://www.rorosfolkfestival.com/om-roros-folk-festival/>

<sup>47</sup> [https://no.wikipedia.org/wiki/Transform\\_Trondheim\\_World\\_Music\\_Festival](https://no.wikipedia.org/wiki/Transform_Trondheim_World_Music_Festival)

<sup>48</sup> <https://www.midtvinterdansen.no/>

<sup>49</sup> <https://www.trondheimfolk.no/>

<sup>50</sup> <https://www.facebook.com/profile.php?id=100064759099874>

<sup>51</sup> <https://hilmarfestivalen.no/om-oss/hilmar-aaret-rundt/>

Flere nevner i samtalene at de savner uformelle arenaer hvor de kan møtes for å danse, spille til dans og «buskspelle» eller «jamme».<sup>52</sup> Noen av deltagerne i samtalene nevner at de ikke kjenner seg delaktig på festivalene. En danser beskriver det slik: «Det er helt topp at Frikar kommer dit og danser, men det må også være mulighet til å kjenne seg delaktig for oss som er lokale dansere.» Det nevnes også at det er viktig at de lokale danserne og musikerne ikke bare blir sett på som en ressurs som kan hjelpe til som frivillig, og at det på festivalene også er viktig å få synliggjort et mangfold av lokale aktører. En spellemann sier at buskspillet er viktig. Der kan man uansett nivå utfolde seg, det er ikke bare for enerne, og det er med på å holde tradisjonene og miljøet levende ved at det skaper interesse og rekruttering.

Samtidig forteller både profesjonelle arrangører og frivillige lag at det kan være vanskelig å få folk til å komme på dansekvelder eller buskspell. (Dette kan se ut til å være i endring, der dansearrangementer noen steder trekker flere enn tidligere.) Man ser samtidig at arrangementer og miljø med lange tradisjoner for dans og buskspell fortsatt trekker folk. Eksempel på det er dans på Sangerhuset og buskspell på Kaffestuggu under Rørosmartnan<sup>53</sup>.

Én musiker og arrangør beskriver at det ikke nødvendigvis er de som er aktive spellemenn og dansere i folkemusikk-, folkedans- og gammeldansmiljøene som er mest interessert i å gå på folkemusikkonsserter og folkedansforestillinger, og at disse konsertene like gjerne kan trekke et publikum som ikke er spesielt interessert i folkemusikk og folkedans.

#### 4.1.4 Rekruttering

Rekruttering og videreføring av lokale tradisjoner var tidligere lagt til den lokale kulturen i både bygd og by. For eksempel kunne opplæring av dans foregå på kjøkkengulvet hjemme eller hos en slektning eller nabo, på skolen, både i timene og i friminuttene, og etter hvert som man ble gammel nok på dansefester, i bryllup og andre feiringer. Opplæring og videreføring av tradisjoner var i stor grad knyttet til å danse, spille og synge sammen med eldre generasjoner. Den første organiserte opplæringen var i folkedans i lokale ungdomslag (NU), i starten med fokus på nasjonale folkedanser, men etter hvert også i regionale og lokale dansetradisjoner. Etter 1950 har lokale ungdomslag, leikarringer, spellemannslag, danserlag, trekkspillklubber og swingklubber vært sentrale i opplæring gjennom kursvirksomhet og faste øvinger, hvor det i mer eller mindre grad også var opplæring i lokale tradisjoner. Instrumentalopplæring i tradisjonsmusikk er etter hvert i noen områder lagt til kulturskolen.<sup>54</sup>

Rekruttering av barn og unge er en utfordring de aller fleste nevner under samtalene, også i innspillene fra kommunene. De områdene som tross alt har ganske god rekruttering hvor også barn og ungdom fortsetter inn i voksen alder, ser ut til å ha en del til felles. De har sterke lokallag og gjerne et levende voksenmiljø, hvor lokallagene har et samarbeid med kulturskolen som gjerne står for individuell undervisning i fele og/eller trekkspill. Her har gjerne kulturskolerektorer og andre ansatte ved

---

<sup>52</sup> Uformelt samspill som oppstår spontant uten at det er en for hva som skal spilles, eller hvem som skal delta.

<sup>53</sup> <https://www.facebook.com/reel/414585271227596>

<sup>54</sup> Arnestad, Georg 2001 «Men vi skal koma i hug at tradisjonen alltid vert oppløyst og omskapt...» Norsk Kulturråd s. 75 – 110.

kultursektoren i kommunene god kjennskap til innbyggernes aktiviteter innen de lokale folkemusikk- og folkedansetradisjonene. En del av de med god rekruttering har dessuten fått folkedansen inn i grunnskolen.

I noen av møtene deltok det også kulturskolerektorer. Disse representerte stort sett kulturskoler som har hatt eller har et tilbud innenfor folkemusikk/gammeldansmusikk. En av rektorene beskrev hvordan han tenkte omkring undervisningstilbudet i fele og trekkspill slik: «det er en jobb som vi heile tida må gjørrå. Vi sjer vel at mange (...) barn og unge væle kanskje aindre instrument einn de her tradisjonsinstrumeinta da. Så vi må stå på heile tida og prøv å gjørrå ein økstra innsats på det».

En del beskriver at det er kan være vanskelig å få til samarbeid med kulturskolen, og at det gjerne står på interessen til rektor og det etablerte miljøet ved kulturskolene. Her kjenner man gjerne på avmakt overfor kulturskolen, og at mangelen på søknad og etterspørsel ofte brukes som argument for å ikke ta folkemusikk og folkedans inn som et undervisningstilbud.

De fleste spellemannslagene, trekkspillklubbene og leikarringene mm. har i dag stort sett jevnlig øvinger. En del sliter i perioder med oppmøte, men samtidig virker den kontinuerlige aktiviteten å være en motor som bidrar til at miljøet og tradisjonene opprettholdes over tid. Problemet er når den faste medlemsstammen blir eldre og til slutt faller fra, uten at det skjer noen rekruttering av yngre. Dette gjelder spesielt i områder med i dag svake tradisjonsmiljø. Da dør aktiviteten i laget med medlemmene, også i områder som tidligere har hatt sterke organisasjoner og tradisjonsmiljø.

Det arrangeres også kortere kurs både av frivillige lag, helårsarrangører og festivaler. De frivillige lagene har da gjerne rekruttering til laget som målsetting. Flere av lagene beskriver at det er en utfordring å få nok påmeldte til kursene sine og at det fører til lite rekruttering på sikt. En del lag virker likevel å få det til, og da gjerne der det allerede er sterke tradisjonsmiljø, gjerne kombinert med samarbeid med kulturskole og grunnskole.

Flere nevner mangel på synlighet i det offentlig rom som en utfordring for sjangeren. Det gjør at barn og unge aldri få høre eller oppleve tradisjonsmusikk og -dans hverken i media eller i nærmiljøet sitt, og at dette gjør rekrutteringen vanskelig i et samfunn med et stort og variert fritidstilbud for barn og unge. Mangel på synlighet beskrives også som en utfordring av studenter innen folkemusikk og folkedans som har startet som folkemusikere eller -dansere i sen ungdomstid, ved for eksempel Bygda dansar<sup>55</sup> (ble arrangert i 2010-2013 i Nord-Trøndelag med forestillinga *Trø te*), eller studentspellemannslaget Snaustrinda i Trondheim. Noen av disse beskriver at de i sin oppvekst i Trøndelag ikke visste at det fantes miljø hvor man kunne lære om lokal folkemusikk og folkedans.

---

<sup>55</sup> *Bygda dansar* [var] eit treårig ambulerande talentutviklingsprosjekt i folkedans. Prosjektet er hovudsakleg retta mot ungdom frå 15 til 19 år og 'vandrar' frå region til region. Hovudmålet er formidling og vidareføring av lokale dansetradisjonar, samt nyskapande scenepresentasjonar. Gjennom prosjektet får ungdom i regionen moglegheit til å utvikla seg som folkedansarar og/eller folkemusikarar i eit godt sosialt ungdomsmiljø. Med dyktige lærarar med sterk forankring innanfor både profesjonell formidling, regionens folkedans- og folkemusikktradisjon og scenekunst, skal Bygda dansar skal gje unge talent eit springbrett til ei framtidig karriere som folkedansarar (<https://www.folkemusikkogfolkedans.no/om-bygda-dansar>)

Flere frivillige lag og ildsjeler beskriver at de opplever at rekruttering til sjangeren og videreføring av lokale tradisjoner i stor grad er deres ansvar, og at dette kan oppleves som krevende. I innspill fra kommunene svarer en kommuneansatt slik på spørsmålet om hvilke utfordringer han tror folkemusikk- og folkedansaktører i kommunen har: «Jeg er litt usikker på hva aktørene selv sier, men jeg vil mene at den største utfordringen er knyttet til at kunnskapen og formidlingen i all hovedsak er overlatt til frivillige lag og organisasjoner. Ære være spellmannslag og folkedansforening, uten disse har vi ikke hatt den rike folkemusikk- og folkedanstradisjonen som vi har (...). På et eller annet tidspunkt må vi tenke at dette bør inn i en eller annen form som gjør at noen faktisk har dette som en dedikert jobb i en eller annen form. Utviklingen i samfunnet tilsier at det kan være risikabelt og basere dette på frivillig arbeid i all framtid.»

Manglende rekruttering til tradisjonsdansen er et gjentakende tema i stort sett alle distrikt i Trøndelag, og det skiller gjerne flere generasjoner mellom danserne som representerer tradisjonene og de som er barn og unge i dag. Flere nevner at mange av de tidligere danseinstruktører er blitt for gamle, og at det er mangel på dyktige danseinstruktører og -pedagoger. Folkedansen har heller ikke blitt et tilbud i kulturskolene. De kulturskolerektorene som deltok på samtalene, signaliserte at folkedansen gjerne kunne bli et tilbud i kulturskolen, da helst i samarbeid med lokale spell- og danserlag. I noen områder med sterke lag og tradisjonsmiljø, har dansen fått innpass i grunnskolen hvor alle elevene får et eller flere kurs i løpet av skolegangen. Her er det også oftest tilgang til gode lokale instruktører som kan leies inn. Flere frivillige lag nevner at det tidligere (fram til for ca. 10-15 år siden) var vanlig å bli leid inn til dansekurs grunnskolen. Flere beskriver at kombinasjonen kurs i grunnskolen, ett på barneskolen og ett på ungdomsskolen, eventuelt også kurs ved det lokale ungdomslaget, samt etter hvert tilgang til fest på det lokale samfunnshuset, var et forløp som sørget for at ungdommene lærte å danse. I dag er det bare et par områder (Røros og Selbu) som har et lignende forløp, hvor da festen på samfunnshuset er erstattet med noen årlige arrangementer som martnadsfester og lignende. (Her har det skjedd en utvikling etter 2021 hvor flere områder har fått et folkedanstilbud for barn og unge, enten i kulturskolen eller i et lokalt frivillig lag, eller gjerne i et samarbeid mellom disse og andre aktører som festivaler, helårsarrangører grunnskolen, museum og folkemusikkarkiv.)

Det å holde på ungdom når de kommer i tenårene, er en kjent utfordring for alle som driver med fritidsaktiviteter for barn og unge. En folkemusikkpedagog beskriver at rekrutteringsmiljøene i dag stort sett er så små at man trenger regionale møteplasser for å skape miljø for ungdom. Flere beskriver dårlig koordinering mellom de ulike opplæringsaktørene i fylket som en utfordring for rekrutteringen. Mange sitter «på hver sin tue» og regionale kurs og aktiviteter for barn og unge blir ikke samkjørt. (TrønderFOLK er her et eksempel på at det i seinere år har blitt gjort regionale samarbeid for å styrke rekrutteringen, noe som også har gjort at man i dag samarbeider bedre mellom ulike miljø og regioner.) Flere nevner også at i tillegg til egne møteplasser for ungdom, så bør ungdommene også delta sammen med voksne for å forstå at de er en del av en tradisjon og kultur.

#### 4.1.5 Det profesjonelle feltet

Tidligere var det få folkemusikere og folkedansere som levde av kunsten sin. Det nærmeste man kommer dagens profesjonelle musikere, er kanskje dansespellemennene som ofte fikk betaling for å spille til dans på bryllup og dansefester. Noen spellemenn ga instrumentalopplæring mot betaling<sup>56</sup>. Det fantes også omreisende konsertspellemenn<sup>57</sup>, noe som ikke var vanlig blant spellemenn fra Trøndelag. Utover 1900-tallet kom det omreisende folkedansinstruktører i regi av Noregs Ungdomslag som også reiste i Trøndelag. Også på 1970-tallet var det en bølge med omreisende folkedansinstruktører i Trøndelag med etter hvert større fokus på regionale og lokale tradisjoner.<sup>58</sup> Det vanligste var likevel at både musikere og dansere hadde andre yrker i tillegg.

I løpet av siste del av fra 1990-tallet og inn på 2000-tallet har dette gradvis forandret seg og i dag har også Trøndelag flere profesjonelle folkemusikere som er en del av dagens kulturnæring hvor de helt eller delvis lever av å produsere og framføre konserter og forestillinger, komponere, arrangere og spille inn plater. Mange er i tillegg pedagoger og instruktører. En viktig årsak til dette er at det de siste 30- åra har blitt mulig å ta høyere utdanning innen folkemusikk, og nå etter hvert også folkedans.<sup>59</sup> <sup>60</sup>



Student og musiker Synnøve Brønbo Plassen leter i arkivet etter sangtradisjon fra Trøndelag høsten 2021.

I tillegg er det også noen hel- eller halvprofesjonelle musikere som spiller til dans, og da gjerne i et bredt sjangerspekter fra gammeldans til folkrock-/dansebandsjanger. I dag er det få eller ingen profesjonelle folkedansere i Trøndelag, men det er noen få folkedanspedagoger. Man har dessverre ingen tall på hvor mange det er som arbeider profesjonelt med folkemusikk og folkedans i Trøndelag i dag. Det er heller ingen oversikt over hvor mange ansatte ved kulturskolene som underviser i folkemusikk.

<sup>56</sup> Stubseid, Gunnar 1993 «I kvardag og fest» og «Tradering av folkemusikk», i B. Aksdal og S. Nyhus (red.) Fanitullen, Innføring i norsk og samisk folkemusikk. 253 – 255. Oslo: Universitetsforlaget.

<sup>57</sup> Stubseid, Gunnar 1993 «Konsert-tida» i B. Aksdal og S. Nyhus (red.) Fanitullen, Innføring i norsk og samisk folkemusikk. 245 - 247. Oslo: Universitetsforlaget.

<sup>58</sup> <https://www.ungdomslag.no/folkedans-i-nu>

<sup>59</sup> Arnestad, Georg 2001 «Men vi skal koma i hug at tradisjonen alltid vert oppløyst og omskapt...» Norsk Kulturråd s. 112 - 162

<sup>60</sup> <https://www.usn.no/nyhetsarkiv/oppretter-bachelor-i-folkedans>



I kapittelet 4.1.3. Sosiale møteplasser, presenteres noen profesjonelle arrangører i Trøndelag, både festivaler og helårsarrangører. Disse arrangerer konserter og forestillinger med profesjonelle musikere og dansere. Midtnorsk senter for folkemusikk og folkedans som ligger under Stiftinga Hilmar Alexandersen, arbeider også for å styrke det profesjonelle feltet innen tradisjonsmusikk og -dans i Trøndelag.

#### 4.1.6 Tilgang til arkivmateriale

Lite tilgjengelig arkivmateriale nevnes av mange som en utfordring. Det er spesielt studenter og halv- eller helprofesjonelle musikere/dansere og pedagoger/instruktører som etterlyser lettere tilgang til arkivmateriale. Flere nevner at det i dag er en ensretting på gang, og at det blir dansa og spilt mer og mer likt uansett hvor man er fra, og at det derfor er viktig for utøvere og pedagoger å få tilgang til arkivmaterialet som representerer mangfoldet som har levd i Trøndelag. Tilgangen er i dag begrenset både fordi mye ikke er digitalisert og/eller registrert, og at personvern og materialets private karakter gjør at arkivene er forsiktige med å offentliggjøre materialet på internett.

Mange av pedagogene og instruktørene beskriver det som å lete etter nåla i en høystakk når de skal lete etter materiale til undervisning i arkivene. Mangel på en arkivformidlerressurs gjør at det er vanskelig å få hjelp med å finne passende materiale. Både pedagoger og utøvere (både profesjonelle og amatører) etterlyser en arkivansatt som både har kompetanse på hva som finnes i arkivet, hva det representerer, og hvordan man kan bruke arkivmateriale til undervisning og til å utvikle seg som musiker eller danser. Arkivseminar ved arkivformidler ute i lokallagene etterspørres også, og flere etterspør fordypning i tradisjonsmateriale. Arkivmaterialet beskrives her som inspirerende og utviklende.

## 4.2 Tilstand av og tilgjengelighet til arkivmaterialet

Flere lokalhistoriske private samlinger og arkiv som kan bidra til å fortelle en helhetlig trøndersk kulturhistorie, også innenfor folkekultur og immateriell kulturarv, er ikke i dag underlagt noen langsiktig og systematisk forvaltning. Arkivmateriale med tradisjonell musikk og dans har også en funksjon utover å fortelle trøndersk musikk- og dansehistorie, og er også viktig for å bidra til at levende tradisjoner blir videreført og utviklet i dagens og framtidens tradisjonsmiljø.

Fylkeskommunen har i dag et overordnet koordineringsansvar for privatarkiv. Interkommunalt arkiv Trøndelag (IKA Trøndelag) har i dag ansvaret for den faglige koordinering på vegne av fylkeskommunen.<sup>61</sup> Bevarings- og utviklingsplan for privatarkiv i Trøndelag<sup>62</sup> foreslår opprettelse av «Trøndelagsarkivet» som virkemiddel for å nå målet med en helhetlig samfunnsdokumentasjon av Trøndelags historie. Det er i dag derimot ingen midler til hverken en videre utredning eller planlegging av

---

<sup>61</sup> BEVARINGS- OG UTVIKLINGSPLAN for privatarkiv fra Trøndelag 2021 – 2025 - Utarbeidet av IKA Trøndelag for Trøndelag Fylkeskommune - februar 2021: s 9

<sup>62</sup> BEVARINGS- OG UTVIKLINGSPLAN for privatarkiv fra Trøndelag 2021 – 2025 - Utarbeidet av IKA Trøndelag for Trøndelag Fylkeskommune - februar 2021

Trøndelagsarkivet som ny organisasjon, og det ser nå ut til at man heller vil styrke samarbeidet mellom arkivledere i fylket, museene, IKA Trøndelag og biblioteket enn å sette i gang en stor omorganisering.<sup>63</sup> (Les mer i kapittel 4.5.2 Samarbeid og finansiering s. 45.)

#### 4.2.1 Private samlinger og dokumentasjonsbehov

Fra samtaler med tradisjonsmiljøene og under formidlingstiltak, fikk man både informasjon om private samlinger og deres tilstand, og tradisjonsbærere som skulle vært dokumentert. Tilstanden til en del av disse samlingene er kritisk, oftest på grunn av dårlig kvalitet på lagringsmediet og lite egnet lagringslokale. Det gjelder blant annet alle videoformat - særlig konsumentformatene VHS, Video8, DV og BetaMax, og alle lydformat - særlig DAT-kassetter, minidisker og MC-kassetter. Man ser at mange av tradisjonsbærerne som burde vært dokumentert, er godt opp i åra. Dette er dansemusikere og -dansere som var aktive innen gammeldans og swing i etterkrigstiden fram til ca. 2000-tallet, som er lite dokumentert tidligere, og som det begynner å haste å få gjort opptak av.

En del private samlinger er i løpet av prosjektet kommet inn til Sff. Det har bare vært ressurser til 3 dokumentasjonstiltak i løpet av prosjektfasene. Dokumentasjonen og bearbeiding av innkommet materialet har vært gjort i samarbeid med ansatte ved Sff.



Marit Vestrum under intervju med trekkspilleren Peder Barli i Klæbu mai 2017.

#### 4.2.2 Arkivmateriale fra Trøndelag ved Sff, FAR og FSNT

I dag er mye av materialet i FSNT og FAR digitalisert, men det gjenstår fortsatt mye registreringsarbeid. FSNT planlegger nå runde 2 med registrering, og FAR er i gang med første runde med registrering av digitalisert materiale. Begge arkivene har fått en avtale med Sff om å bruke deres serverløsning ved registrering i FIOL, som er et fagsystem utviklet for registrering av arkivmateriale med folkemusikk og folkedans.<sup>64</sup> Dette gir Sff oversikt over alt registrert materiale også i FSNT og FAR. Folkemusikkarkivene har i mange år ventet på nytt registreringsystem. Nasjonalbiblioteket har nå utviklet et nytt system, og folkemusikkarkivene arbeider for å få finansiert en overgang til det nye systemet. Fram til det er på plass

<sup>63</sup> Samtale med Kristin Storig, Seniorrådgiver Avdeling for kultur og folkehelse, Seksjon fylkesbiblioteket 11/12 2023

<sup>64</sup> <https://folkemusikenshus.se/fiol-webbfjol/>

registrerer både Sff, FAR og FSNT i FIOl. Etter at digitaliseringsprosjektene i FAR og FSNT var ferdige, har det kommet inn mer materiale til både FAR og FSNT som i dag hverken er digitalisert eller registrert.

Arkivmateriale fra Trøndelag er stort sett representert i de fleste av de større samlingene ved Sff. I dag er trøndermaterialet, på lik linje med materiale fra andre deler av Norge, lagt inn i en bevarings- og digitaliseringsplan hvor man benytter seg av Nasjonalbibliotekets digitaliseringsprosjekt av kulturarvmateriale i AV-formater.<sup>65</sup> Omtrent halvparten av Sff sin lydsamling er i dag ferdig digitalisert av Nasjonalbiblioteket. Sff er nå i gang med evaluering av kvaliteten på digitalisering. En del formater planlegger Sff å ta sjøl. I tillegg blir en del av materialet digitalisert ved Sff i forbindelse med interne og eksterne formidlingsprosjekter. Film-materialet er i dag så godt som ferdig digitalisert, men deler av de profesjonelle videoformatene, som U-matic, er fortsatt ikke ferdig. Her vil noe av digitaliseringen gjøres ved Sff mens noe sendes til Nasjonalbiblioteket.

Spolebåndsamlingene til Sff er i dag i stor grad registrert i FIOl, men de nyere formatene som MC- og DAT-kassetter og CD er det ikke. Det meste av film og video er registrert i FIOl på overordnet nivå (dette gjelder ikke DV-samlinga). Notesamlingene er registrert på overordnet nivå i FIOl.

Arkivet ved Sff er tilgjengelig for publikum via forespørsel, og det er i dag lav terskel for å låne ut egnet materiale gjennom videodelingstjenesten Vimeo. Utkopiering skjer ved avtale med utøver eller etterkommere. Ved Sff tilbys også veiledning i bruk av arkivmaterialet, noe som er viktig for at nye brukere skal forstå og tolke materialet på riktig måte.

Den digitaliserte delen av samlinga til FSNT er i dag i prinsippet tilgjengelig ved Sff, men på grunn av begrenset registrering er det vanskelig for de ansatte ved Sff å finne fram uten hjelp fra frivillige som kjenner samlinga. Også FAR er ved arkivforespørsler avhengig av frivillige som kjenner samlinga. Dette gjør i dag at materialet ved FSNT og FAR er lite tilgjengelig. FAR eller FSNT har ikke lagt ut materiale offentlig enda, mens Sff har publisert noe på deres YouTube-kanal.<sup>66</sup> I henhold til åndsverksloven faller arkivmateriale som presenterer tradisjonelt materiale i det fri etter 50 år. Mye av materialet i arkivene er av en privat karakter, og det kan være materiale som utøvere har spilt inn uten tanke på at det skulle ende opp i et arkiv og bli publisert, og det er derfor likevel et etisk spørsmål tilknyttet hva som kan legges ut og ikke.

FAR og FSNT er i dag avhengig av prosjektmidler eller frivillig aktivitet for å oppnå sin målsetting om mer tilgjengelighet. Sff, som har ansvar for et stort arkiv med materiale fra hele landet, står overfor en omfattende prosess før de har fått digitalisert samlingene sine. I tillegg har også Sff et stort etterslep på registrering. Sff har et apparat som jobber kontinuerlig med både digitalisering og registrering og som legger langsiktige planer.

Det er generelt lite ressurser til større dokumentasjonsprosjekter, og mye av dokumentasjonen foregår ofte i samarbeid med privatpersoner eller frilansere som jobber med ulike dokumentasjons- eller

---

<sup>65</sup> <https://abmdig.no/vi-digitaliserer-norges-kulturarv/>

<sup>66</sup> <https://www.youtube.com/@folkemusikkogfolkedans/featured>

formidlingsprosjekt. Ulempen er at dette gjerne blir tilfeldig. Noe som kan føre til at viktige tradisjonsbærere og tradisjonsområder ikke blir dokumentert.

Under prosjektperioden har man jobbet for å koordinere og utnytte ressursene mellom Sff, FSNT og FAR. Dette har gjort at man nå har en viss oversikt over tilstanden og tilgjengeligheten til arkivmateriale fra Trøndelag, og at man samarbeider om tilgang til registreringsprogrammet FIOLO og planlegging av videre tilgjengeliggjøring av materialet.

### 4.3 Arkivforespørsler

Etter oppstart av prosjektet Arkivformidling Trøndelag har arkivet blitt gjort kjent for mange som arbeider med dans og musikk med forankring til Trøndelag. Man ser at dette har ført til en stor økning i arkivforespørsler, og utlån og utkopiering av materiale (se tabell under med arkivoversikt fra Sff og FSNT 2020-2024). Man har dessverre ikke oversikt over utlån av materiale fra Trøndelag ved FAR eller Nasjonalbiblioteket. En liten nedgang i 2023 skyldes mest sannsynlig at arkivformidler har brukt mer tid på andre oppgaver enn synlighet og formidlingsarbeid.

<b>Arkivoversikt Trøndelag 2020 - 2023</b>				
	2020	2021	2022	2023
<b>Antall arkivforespørsler</b>	12	25	41	33
<b>Antall utlånte og utkopierte arkivfiler</b>	34	325	420	279

Arkivoversikt for materiale fra Trøndelag ved norsk senter for folkemusikk og folkedans.<sup>67</sup>

### 4.4 Formidlingstiltak

Under presenteres erfaringer fra formidlingspiloter Arkivformidling Trøndelag har gjennomført, eller er i gang med. Arkivformidling Trøndelag har i løpet av prosjektperiodene gjennomført flere formidlingspiloter for å finne beste praksis for hvordan arbeide med arkivformidling for å styrke folkemusikk- og folkedanstradisjonene i Trøndelag i dag.

#### 4.4.1 Folk i Inderøy

I 2021 inngikk Arkivformidling Trøndelag et samarbeid med Inderøy kulturskole og frivilligheten i Inderøy kommune, og prosjektet Folk i Inderøy ble arrangert med målsetting om å styrke de lokale tradisjonene i kommunen. Folk i Inderøy ble arrangert i samarbeid med Arkivformidling Trøndelag og Sff våren 2022 og våren 2023, hvor Sff og Arkivformidling Trøndelag hadde det faglige ansvaret. Lærere ved kulturskole og musikk, dans og drama-linjene ved Inderøy videregående skole fikk tilgang til bearbejdet arkivmateriale som ble brukt under kursene. Noen av lærerne bidro også med bearbejding og arrangering. Det ble leid inn danseinstruktører som fikk tilgang til og veiledning i bruk av arkivmateriale med dansetradisjoner fra Inderøy og omegn. Festivalen bød på dansekurs både for grunnskole,

<sup>67</sup> Sff sine skjema for arkivforespørsler 2020, 2021, 2022 og 2023.

videregående skole, kulturskole, på ungdomsklubben og for allmenheten, samt at instrumentalelever ved kulturskolen og musikklinja ved videregående fikk kurs i dansespell. Lokale spellemenn og musikkelever fra videregående spilte til dans på dansekursene. Festivalen endte med en dansefest på tvers av generasjoner, språk og kulturer. I 2023 var det også en buskspellkveld med dans hvor det møtte musikere og dansere fra 9 til 90 år. I fra 2023 har Inderøy kulturskole og Folk i Inderøy inngått en avtale med TrønderFOLK som legger sin vårsamling til Folk i Inderøy.<sup>68</sup>

Etter to års samarbeid mellom Arkivformidling Trøndelag og Inderøy kulturskole, tar Inderøy over arrangementet på egen hånd i 2024. Folk i Inderøy nådde mange innbyggerne, og først og fremst barn og unge. Til sammen var det 385 involverte barn og voksne i 2022 og ca. 350 i 2023.



Dansekurs for barn og unge under Folk i Inderøy 2022

Rektor ved Inderøy kulturskole og leder for Folk i Inderøy Sigrid Bjerkan beskriver at bruken av arkivmateriale gir en bevisstgjøring av lokal kulturhistorie og levende kulturarv, og hvordan den i samspill med omverdenen er i en kontinuerlig utvikling. Dette gjelder både for ansatte, elever og lokalbefolkningen ellers. Folk i Inderøy har også bidratt til at lokal immateriell kulturarv blir tatt inn i Inderøy kommunes kulturminneplan. Hjelp med å finne og bearbeide lokalt arkivmateriale til undervisning har vært viktig for lærerne både ved kulturskolen og musikk, dans og drama-linjene ved Inderøy videregående skole. Det har også bidratt til at lokalt materiale som har gått i glemmeboka nå er hentet fram igjen.

---

<sup>68</sup> <https://www.folkemusikkogfolkedans.no/nyheter/folk-i-inderoy-2023>



Buskspæll og dans på Langhuset på Øyna under Folk i Inderøy 2023. Foto: Marit Vestrum

#### 4.4.2 Arkivdykk og arkivkonsert

Arkivformidling Trøndelag har helt fra prosjektstart arrangert arkivdykk. Under korona-pandemien ble det gjennomført 8 digitale arkivdykk. Etter at samfunnet åpnet opp har man hatt flere arkivdykk i alle prosjektfasene, både tilknyttet andre arrangementer som Hilmarfestivalen (2022 og 2023), Folk i Inderøy (2023 og 2024) og Spelltreff i Børsa (2023). Her har vi dessverre ikke registrert antall besøkende.

I samarbeid med Hilmar året rundt ble Arkivkonserten «Lokal musikkhistorie – konsert og arkivdykk» arrangert i form av to turnéer i trønderske bygder, med 6 konserter i 2022 og 5 konserter i 2024<sup>69</sup>. Vi har dessverre ikke et eksakt antall besøkende på hver enkelt konsert, men det varierte mellom ca. 10 til 40 besøkende per konsert. Besøkende fra turnéen i 2022 var 89 betalende, pluss ca. 50 lokale musikere og dansere som bidro med lokale innslag. Turneen i 2024 var bedre besøkt, men vi har dessverre ikke tilgang til antall betalende publikummere enda. Antall lokale musikere i 2024 var 16.

Arkivkonserten «Lokal musikkhistorie – konsert og arkivdykk» kombinerte presentasjon av lokalt arkivmateriale og konsert med profesjonelle folkemusikere, Synnøve Brøndbo Plassen og Torfinn Hofstad, med tema folkesang i Trøndelag. Synnøve og Torfinn fikk i forkant tilgang til arkivmateriale hvor de plukket ut en sang fra hvert av de områdene konserten besøkte. Under arkivdykkene ble det lagt opp til en uformell stil hvor publikum bidro med informasjon om opptak og film. I tillegg fikk de oppleve musikk på høyt nivå både live og fra arkivopptak. Konserten er en estetisk og underholdende opplevelse som gjør at publikum opplever trønderske og lokale tradisjoner på en ny måte. Andre viktige resultat fra arkivdykkene og arkivkonsertene er synliggjøring av mangfoldet i tradisjonene, og at publikum gjennom å kunne bidra med informasjon om arkivfilmer og -opptak blir bevisst sin egen kunnskap om lokale tradisjoner. Noen lærer også noe nytt, og kommentarene i etterkant tyder på at mange får en opplevelse

<sup>69</sup> <https://www.folkemusikkogfolkedans.no/nyheter/musikalsk-lokalhistorie-konsert-og-arkivdykk>

av å forstå seg selv som en del av en lokalhistorisk sammenheng. Under samtalene med publikum har det også kommet ny informasjon om private samlinger som bør tas vare på, og tradisjonsbærere som bør dokumenteres.<sup>70</sup>

### 4.4.3 Arkivstand

Etter hvert som arkivmateriale blir digitalisert, har man mulighet til å ta med seg arkivet ut til ulike møteplasser. Arkivstand er et enkelt men virkningsfullt tiltak hvor man ved å sette opp en stand i myldreområdet under større folkemusikk- og folkedansarrangement, kobler en bærbar PC til en TV ved en koselig krok med stoler og bord. Her kan folk sette seg ned for en uformell prat hvor arkivformidler viser arkivmateriale og forteller, eller man kan komme med ønske om for eksempel å høre og se bestemte spellemenn eller dansere. Standen har blitt arrangert tre ganger:

- Trøndelagskappleiken på Steinkjer 2022
- Spellmannstreff i Børsa 2023
- Hilmarfestivalen 2023



Dans til torader med Ellen Oppdal etter konserten «Lokal musikkhistorie – Konsert og arkivdykk» på Fru Opdal i Overhalla februar 2024. Foto: Marit Vestrum

Resultater fra arkivstandene er at man treffer personer som kanskje ellers ikke ville oppsøkt for eksempel et arkivdykk. En uformell prat mellom arkivformidler og publikum resulterer gjerne i at man finner arkivmateriale som ikke blir vist i andre sammenhenger. Også her får man gjerne interessant informasjon om filmer og opptak, og de som deltar i samtalene blir gjerne bevisst sin egen kunnskap og plass i den kulturhistoriske sammenhengen. Det å plassere standen der folk går forbi eller står og mingler, gjør også at arkivet og hva det representerer blir synlig for mange.

---

<sup>70</sup> <https://www.folkemusikkogfolkedans.no/nyheter/musikalsk-lokalhistorie-konsert-og-arkivdykk-1>



Arkivstand under Hilmarfestivalen 2023. Foto: Gusta Birgitte Tronstad.

#### 4.4.4 Arkivdansekonsert

Ved initiativ fra TrondheimFOLK, gikk Arkivformidler Trøndelag og ansatte ved Sff våren 2021 sammen om å utvikle og teste ut et nytt forsknings- og formidlingskonsept. Konseptet ble kalt «Arkivdansekonsert». Prosjektet ble den gangen knyttet til tradisjonsområdet Røros og Brekken, og utviklet i en prosess mellom ansatte ved Sff og tradisjonsdansere og -musikere fra Røros: danser Torill Jørgensen, danser og spellemann Rolf Feragen og spellemennene Tron Steffen Westberg og Magne Haugom. Her gjorde man en fordypning i variasjonsmangfoldet i arkivmateriale. Publikum fikk oppleve diskusjoner mellom tradisjonsmusikere og -dansere og arkivformidlerne om arkivfilmene som ble vist fram, og danse til spilledemonstrasjoner fra scenen. Musikerne og danserne som deltok i prosjektet er dyktige utøvere som også ga publikum en kulturopplevelse på høyt nivå. Det å åpne opp og gjøre et arkivdykk fra scenen interaktivt med et dansende publikum i salen, er en nytenkende tilgjengeliggjøring av en kroppslig kunnskap der det ble kombinerte kunnskap i og kunnskap om utøvelsen av den immaterielle kulturarven.

Arkivdansekonserten ble arrangert følgende ganger:

- 25. oktober 2021 - Rockheim i forbindelse med utstillingen «Everybody dance!» i Trondheim
- 5. desember 2022 - Juleavslutning for spell- og danserlag i Rørosområdet i Røros
- 24. februar 2023 - Rørosmuseet under Rørosmartnan
- 17. november 2023 - Folkelarm – Riksscenen - Nasjonale scenen for folkemusikk og folkedans i Oslo





Rolf Feragen og Torill Jørgensen danser til spellemannen Magne Eggen Haugom under «Med hjerte i Rørospolsen – en arkivdansekonsert». Folkelarm 2023. Foto: Anders Lillebo / FolkOrg

Alle arrangementene har vært godt besøkt med ca. 50 publikummere på hver konsert. Etter konserten på Riksscenen ble det også arrangert en paneldebatt ledet av Tone Erlien Myrvold fra Sff med tema om hvordan et slikt konsept kan tilpasses andre tradisjonsområder, hvordan det som utøver er å lære fra arkivopptak i motsetning til en levende tradisjonsbærer, og om møtene mellom musikk og dans på dansegulvet. Her deltok arkivformider fra Trøndelag i panelet.

Tilbakemeldinger på Arkivdansekonserten har vært at dette er inspirerende også for andre regioner, og våren 2024 blir det gjennomført Arkivdansekonsert også i Gol i Hallingdal med arkivmateriale og utøvere derfra.

#### 4.4.5 Arkivseminar for musikk- og dansepedagoger

Arkivformidling Trøndelag og Sff inviterte november 2021 musikk- og danseinstruktører og -pedagoger i Trøndelag til arkivseminar. Seminaret gikk delvis sammen med Sff sitt ildsjelseminar for dansere arrangert gjennom danseprogrammet Dansespor. Temaet for seminaret var «Hvordan skape mer danseaktivitet lokalt», og innholdet i seminaret ble også tilpasset musikere fra Trøndelag. Seminaret inneholdt blant annet en workshop i hvordan komme i gang med et eget prosjekt eller egen aktivitet. I tillegg fikk musikerne egne økter der de sammen med arkivformidleren dykket ned i arkivet for å finne og analysere instrumental- og vokalopptak fra sine lokalområder, hvor man også så på metoder for å tilpasse arkivmateriale til opplæring og formidling til ulike målgrupper. Deltakerne fikk også tilgang til arkivmateriale etter innsendte ønsker. Seminaret hadde 11 påmeldte med tilknytning til Trøndelag. Indirekte førte seminaret forhåpentligvis til at et mangfold av tradisjonsmateriale blir lært ut til nye generasjoner og/ eller tatt opp igjen i lokale tradisjonsmiljø.

## 4.4.6 Samarbeid med TrønderFOLK – fordypningsprogram for kulturskoler i

### Trøndelag

Arkivformidling Trøndelag samarbeider med det regionale ungdomsprosjektet TrønderFOLK hvor man bidrar med tilpasset og bearbeidet arkivmateriale til et felles repertoar ved at arkivformidler sitter i repertoargruppa. TrønderFOLK er et fordypningsprosjekt ved 8 kulturskoler i Trøndelag, og drives av Sturla Eide ved Skaun kulturskole og spelemannslaget Laust & Fast, i samarbeid med Stiftinga Hilmar Alexandersen. Prosjektet arrangerer 4 regionale møteplasser i året, hvor Arkivformidling Trøndelag i 2023 deltok med materiale til slåtte- og dansekurs under TrønderFOLKs vårfest under Folk i Inderøy. Tiltaket har bidratt til at både barn og unge og kulturskolelærere i Trøndelag får kunnskap om mangfoldet av tradisjoner i Trøndelag, og at pedagoger får erfaring med bruk av arkivmateriale i undervisning.

### 4.4.7 Framtidige formidlingsprosjekter

Arkivformidling Trøndelag arbeider nå med tre prosjekter som skal gjennomføres i løpet av 2024 og 2025, og som man derfor ikke har resultat fra enda. Det gjelder:

- *Undervisningspilot* - folkemusikk- og folkedansundervisning for musikk, dans og drama-linjene ved Ole Vig videregående skole, i samarbeid med lærerne der.
- DKS-prosjekt i Indre Namdal (folkedansworkshop i Indre Namdal – 6.–10. klasse), i samarbeid DKS ved Trøndelag Fylkeskommune.
- Folkedansprosjekt for barn og unge under Vrimselfestivalen i Indre Namdal 2025 og eventuelt tur til VM på Ski, i samarbeid med Trøndelag Fylkeskommune og kommunene i Indre Namdal.

### 4.4.8 Samarbeid og nettverk

En viktig målsetting med formidlingsprosjektene har vært å teste ut hvordan man kan samarbeide med andre formidlings- og utdanningsaktører i Trøndelag, og hvordan skape nettverk mellom ulike aktører innen kulturfeltet i Trøndelag og aktører innen folkemusikk og folkedans.

Under Folk i Inderøy har det oppstått samarbeid mellom lokale spellemenn fra gammeldanssjangeren, og frivilligheten og Inderøy kulturskole. Disse har spilt til dans -både på barnas dansekurs og ungdomskvelder, også sammen med unge musikere fra videregående. Lokale voksne dansere og musikere har også deltatt på dansefest og buskspell med dans, sammen med barn og unge. Kulturskolen har også fått kontakt med profesjonelle folkemusikk- og folkedansinstruktører, og det har oppstått et nytt samarbeid mellom Inderøy kulturskole og TrønderFOLK.

Ved bruk av arkivmateriale i konsertsammenheng, og arkivdykk og arkivstand har Arkivformidling Trøndelag etablert samarbeid med arrangører innen folkemusikk og folkedanssjangeren, både frivillige organisasjoner og profesjonelle helårsarrangører og festivaler. I tillegg har man samarbeidet med lokale arrangører, både profesjonelle, frivillige organisasjoner og ildsjeler. Disse utgjør et nettverk som ønsker å

både sette i gang og samarbeide om formidlingstiltak for å styrke folkemusikk- og folkedans tradisjonene i Trøndelag.

Gjennom TrønderFOLK har Arkivformidling Trøndelag etablert kontakt med et viktig rekrutteringsprosjekt innen folkemusikk i Trøndelag og de aktørene som står bak. I tillegg har man fått kontakt med mange av kulturskolene i Trøndelag, og instruktører der som arbeider med, eller ønsker å arbeide med folkemusikk og folkedans.

## 4.5 Samtaler med institusjonene

I arbeidet med å kartlegge hvor en arkivformidler stiller bør ligge, og hvordan den bør organiseres, ble det gjennomført samtaler med flere institusjoner som man vet har ansvar for immateriell kulturarv og/eller privatarkiv i Trøndelag. Samtidig diskuterte man deres interesse for samarbeid og hvordan det eventuelt kunne gjøres, og om de har mulighet for å kjøpe tjenester fra en arkivformidler.

### 4.5.1 Organisering og plassering

#### *Norsk senter for folkemusikk og folkedans*

Norsk senter for folkemusikk og folkedans (Sff) har vært ansvarlig for prosjektet Arkivformidling Trøndelag og arbeidsgiver for ansatt arkivformidler siden oppstart i 2020, og alle involverte parter har derfor god erfaring med både fordeler og ulemper med en plassering ved Sff (les mer om Sff under kapitelet 2.2 Aktørene bak prosjektet s. 8).

Med en plassering ved Sff har prosjektleder ved Arkivformidling Trøndelag fått viktig faglig veiledning og hjelp, spesielt innen samlingsforvaltning og kompetanse innen dokumentasjon, men også innen folkemusikk- og folkedansfaglig kompetanse, formidling som fagfelt, og markedsføring og synliggjøring av prosjektet. Denne veiledningen og hjelpen har vært med på å gjøre at formidlingen, og evalueringen av den, har holdt et høyt faglig nivå - også der man har testet nye formidlingsmetoder og samarbeidsmåter. Samtidig har samarbeid om formidlingspiloter også gitt Sff erfaring og kompetanse om arkivformidling i lokalmiljø, og hvordan de kan styrke andre regionale folkemusikkarkiv. Her er Arkivdansekonserten eksempel, hvor man nå ser at andre regioner har fått veiledning i hvordan de kan gjennomføre motsvarende konsert i sitt område. Arkivformidling Trøndelag og Sff har i så måte dratt nytte av hverandre.

Sff arbeider i stor grad med hele spekteret med arbeidsoppgaver man ser kan ligge til en regional arkivformidlerstilling, men da på et nasjonalt plan. På grunn av at Sff ligger i Trondheim har flere av de ansatte god kompetanse inne trønderske tradisjoner og arkivmateriale, også fordi mange av de er utøvere og pedagoger med røtter og/eller kompetanse innen midtnorske folkemusikk- og

folkedanstradisjoner. Samtidig er det viktig for Sff å synliggjøre at de arbeider nasjonalt og de er derfor nøye med å spre sine oppdrag geografisk over hele landet. Det er også kommet innspill om at det i den sammenheng er viktig at Sff ikke har for stort fokus på Trøndelag.

I samtale med de ansatte ved Sff blir det poengtert at Sff har en stor samling fra Trøndelag som bør knyttes opp mot en arkivformidlingstilling med ansvar for Trøndelag, og at en arkivformidler må ha lett tilgang til registrene og arkivmaterialet. Det blir også trukket fram at Trøndelag er et område hvor tradisjonene ikke har vært så sterkt knyttet til organisasjonene som i andre deler av landet, og at det derfor er spesielt viktig med en arkivformidler som går inn og styrker traderingsprosessen. Det nevnes videre at det ved Sff finnes utstyr og kompetanse slik at arkivformider raskt kan få digitalisere materiale som trengs i formidlingen. Ansatte ved Sff er også opptatt av at det er viktig med en balanse mellom arkiv- og formidlingsfeltet, og at det må være et bærekraftig forhold mellom arkiv og samlingsforvaltning, og formidling og utøverfeltet.

I prosjektperioden har arkivformidler også samarbeidet tett med ansatte ved Sff som har bidratt både til digitaliserings-, utlåns- og utkopieringsarbeidet som har dukket opp i forbindelse med arbeidet i trøndelagsregionen. Samtidig har man sett at økt aktivitet i Trøndelag har gitt et økt press på de arkivansatte ved Sff som ikke har fått noe mindre å gjøre på nasjonalt nivå (se tabell på side 28). Det er derfor viktig at en arkivformider også er med og bidrar med digitalisering, registrering og å ta imot publikumshenvendelser, noe som har vært utfordrende i en 50% prosjektstilling som også skal arbeide politisk og organisatorisk for å få på plass en stilling.

### Museene

Med «Meld. St. 23 (2020–2021), Musea i samfunnet — Tillit, ting og tid», fikk museene et mer tydelig ansvar for også den immaterielle kulturarven.

*«Kulturdepartementet meiner at musea framover skal ha ei endå tydelegare rolle som kunnskapsinstitusjonar, knytt til forskning, immateriell kulturarv, kulturelt samspel og kritiske perspektiv.»<sup>71</sup>*

I Meld. St. 23 beskrives også museenes ansvarsområde slik:

*«Musea våre er uttrykk for utviklinga av eit samfunn, sjølvkjensla i ein nasjon, standarden for ytringsfridom og demokrati i ein fellesskap. Museumsinstitusjonar er demokratiske berebjelkar, ein del av den avgjerande infrastrukturen for demokratiutøving og frie ytringar.»<sup>72</sup>*

ICOMs internasjonale museumsdefinisjon (2022) er også gjeldende for de fleste museum i Norge:

*“Et museum er en ikke-kommersiell, permanent institusjon i samfunnets tjeneste som forsker på, forvalter og formidler materiell- og immateriell kulturarv. Museene er åpne for publikum, tilgjengelige og inkluderende, og fremmer mangfold og bærekraft. De arbeider og kommuniserer etisk og profesjonelt*

<sup>71</sup> «Meld. St. 23 (2020–2021), Musea i samfunnet — Tillit, ting og tid», s 45

<sup>72</sup> «Meld. St. 23 (2020–2021), Musea i samfunnet — Tillit, ting og tid», s 7

*med deltakelse fra/i samhandling med samfunnet, og tilbyr varierte opplevelser for utdanning, fornøyelse, refleksjon og kunnskapsdeling.*<sup>73</sup>

Blant museene man har snakket med, varierer det hvor mye de arbeider med formidling av immateriell kulturarv og folkemusikk og folkedans. Her står Norges musikkmuseum i en særstilling. Ringve og Rockheim ble slått sammen som Norges musikkmuseum i 2021. Rockheim som nasjonale museet for populærmusikk, hvor de skal samle inn, ta vare på og videreformidle norsk populærmusikk fra 1950-tallet og frem til i dag, og Ringve musikkmuseum som Norges nasjonale museum for musikk og musikkinstrumenter.

*«Sammen har Ringve og Rockheim – Norges musikkmuseum et nasjonalt ansvar for innsamling, forvaltning og formidling av Norges materielle, immaterielle og digitale musikkulturarv, for å være en musikk- og museumsfaglig ressurs for storsamfunnet, og for å være en stemme på vegne av musikken og musikkarven.»*<sup>74</sup>

*I dette ansvaret ligger også aktiv forskning og utvikling (FoU), forstått som bred kunnskapsutvikling relatert til samlingene, generell musikk- og kulturhistorie og formidlingsvirksomhet»*<sup>75</sup>

Rørosmuseet har allerede folkemusikkarkivet for Rørosområdet lokalisert ved sitt museum, men arkivet drives av en venneforening og er ikke knyttet til driften ved Rørosmuseet, noe som styret for arkivet håper å få endret på. Rørosmuseet samarbeider likevel med lokale aktører om flere formidlingstiltak innen folkemusikk og folkedans, som for eksempel opplæring i dansen Rørospols til alle 9. klasser i forkant av Rørosmartnan, og undervisningsopplegget «Verdensarven som veiviser» tilpassa kunnskapsløftet, hvor de lokale musikk- og dansetradisjonene er en naturlig del av opplegget.

Ellers arbeider de fleste andre museene på et eller annet nivå med håndverkstradisjoner, da gjerne i forbindelse med restaurering og bevaring av egne bygninger og gjenstander. De fleste regionale museene sier at de har mindre kompetanse om den levende immaterielle kulturarven enn de skulle ønske, og flere beskriver at bruk av folkemusikk og folkedans gjerne blir tablå og kakepynt som leies inn ved spesielle anledninger.

---

<sup>73</sup> <http://norskicom.no/museumsdefinisjon/>

<sup>74</sup> Ringve og Rockheim: Plan for forsknings- og utviklingsarbeid 2022–2027 rev. mars 2023, s 1

<sup>75</sup> Ringve og Rockheim: Plan for forsknings- og utviklingsarbeid 2022–2027 rev. mars 2023, s 1



Arkivformidler Marit Vestrum i møte med Museumsleder Bjørnar Sellegg fra Namdalsmuseet februar 2024.

Museene beskriver altså at dette er et område de ønsker å utvikle seg på, men at det går sakte blant annet på grunn av at det ikke er ressurser til å ansette noen med kompetanse innen det immaterielle feltet. De fleste regionale museene sier at de trenger at det opprettes en arkivformidlerstilling innen folkemusikk og folkedans i Trøndelag, og at de ønsker samarbeid som kan bidra til at museene kan styrke seg faglig innen levende immateriell kulturarv.

Flere av museene mener at Norges musikkmuseum vil være den mest naturlige plasseringen hvis stillingen skal legges til et museum. Årsaken er at de er opptatt av at en slik stilling må ha et godt fagmiljø innen musikkompetanse. Noe av de regionale museene beskriver også at de ikke har nødvendig utstyr eller lagringskapasitet for et folkemusikk- og folkedansarkiv. Flere av de mener også at hvis en arkivformidlerstilling ikke skal ligge ved et av museene, så er det Sff som har den mest riktige fagkompetansen og fagmiljøet.

Norges musikkmuseum er ikke negativ til å ta imot en arkivformidlerstilling med ansvar for Trøndelag. De har et nasjonalt mandat, men ligger under Museene i Sør-Trøndelag (MIST), og utelukker ikke det regionale. Det er først og fremst under formidlingsområdet de jobber lokalt og regionalt, og de må være nøye på å fylle sitt nasjonale mandat i kunnskaps-produksjon, FoU og dokumentasjon/ innsamling. De beskriver også at de akkurat nå har andre oppgaver som bør prioriteres framfor å arbeide med regional folkemusikk- og folkedans. Men om det kommer ressurser med en stilling kan de implementere den i sin virksomhet ved museet. Norges musikkmuseum har et fagmiljø innenfor arkiv og har en ansatt musikkbibliotekar. De er også vant med at det kommer inn audiovisuelt materiale. I dag setter de ut digitalisering til andre og de deltar i Nasjonalbiblioteket digitaliseringsprosjekt av audiovisuelt arkivmateriale.

Sverresborg Trøndelag folkemuseum i Trondheim foreslår at en arkivformidlerstilling kan være en på-tvers-stilling mellom flere instanser, både med tanke på plassering og organisering. For eksempel kan man ha et samarbeid mellom Norges musikkmuseum og Sverresborg.

### *Stiftinga Hilmar Alexandersen og Midtnorsk senter for folkemusikk og folkedans*

Stiftinga Hilmar Alexandersen (SHA) og Midtnorsk senter for folkemusikk og folkedans (MSFF) (les mer om SHA og MSFF under kapitlene 2.2 Aktørene bak prosjektet s. 8 og 4.1.5. Det profesjonelle feltet s. 24), har gjennom MSFF statlige midler til et regionalt kompetansesenter. Arbeidsfeltet til MSFF beskrives på deres nettsider slik: «Midtnorsk senter for folkemusikk og folkedans (MSFF) (...) arbeider for å utvikle sjangeren, spesielt med tanke på å styrke arrangører, profesjonelle utøvarar og rekruttering»<sup>76</sup>.

I 2020 ble det sendt en felles uttalelse fra representantskapet hos Sff til Kulturdepartementet om statlig strategi for folkemusikk og folkedans, hvor man ville opprette og styrke de allerede opprettede regionale folkedans- og folkemusikksenter slik at de kunne koordinere og skape synergieffekter mellom ulike aktører:

*«Det trengs sterke regionale folkedans- og folkemusikksenter over heile landet som kan arbeide saman med nasjonale aktørar. Eit komplekst felt treng å samhandle for å få utnytta kapasiteten. Sentra må ha ressursar for å bidra til produksjon av nye konsertar og framsyningar, og legge turnear i sin region med frilans folkemusikarar og folkedansarar. Sentra må ha fagtilsette innan både folkedans og folkemusikk for å kunne koordinere og skape synergieffektar mellom laga og tradisjonsutøvarane lokalt, dei profesjonelle, arrangørledda, museum, arkiv og skulesektor. Vi treng ei auka synleggjering lokalt, og fleire eigna lokale. Sentra må bygge på allereie etablerte tilgjengelege ressursar og miljø.»<sup>77</sup>*

SHA sier at en arkivformidlerstilling både organisatorisk og politisk kan ligge under MSFF. De mener at det er viktig med sterke regionale folkemusikk- og folkedanssenter for at de skal kunne gjøre en god jobb. I dag er det få ansatte med folkemusikk- og folkedansbakgrunn ved SHA, og et tilskudd av en arkivformidlerstilling ville vært med å styrke MSFF faglig innen folkemusikk- og folkedansstradisjoner fra Trøndelag. De mener også at en arkivformidlerstilling vil være med å styrke den trønderske profilen på MSFF og SHA, og at en plassering ved MSFF både kan styrke de mange prosjektene under SHA, samt at formidlingskompetansen ved SHA kan bidra til å styrke Arkivformidling Trøndelag sine prosjekter og målsettinger. Men man er avhengig av at det kommer økonomiske midler med opprettelsen av stillingen.

SHA har ikke kompetanse innen samlingsforvaltning og arkivfag. De har heller ikke i utgangspunktet tilgang til lagringsplass eller nødvendig infrastruktur, men sier at det med planlegging og tilpasninger finnes muligheter for begge deler, og at de dessuten har ansatte med teknisk kompetanse. Blant annet ligger lokalene til den tidligere telefonsentralen mellom Sør- og Nord-Norge i tilknytning til det nye kulturhuset på Steinkjer. SHA mener også at plassering ikke er det viktigste. Det viktigste er at det kommer midler til en arkivformidlerstilling, og at man uansett må samarbeide organisatorisk for å bli sterke nok. Organisatorisk kan det løses på flere måter. Fordelen med ei stifting er at ingen kan ta ut overskudd, men det er ingen nødvendighet.

---

<sup>76</sup> <https://hilmarfestivalen.no/om-oss/>

<sup>77</sup> Felles uttale statens strategi- alle underskrifter Sendt 27 nov 2020.

## Trøndelag musikkråd

Trøndelag musikkråd beskrives slik på deres nettsider:

*«Trøndelag musikkråd er paraplyorganisasjonen for det frivillige musikklivet i Trøndelag. Vi er både interesseorganisasjon og studieforbund for medlemsorganisasjonene og deres lag i Trøndelag. I tillegg har vi prosjekter og aktiviteter som omfatter musikklivet generelt, som kurs/musikkopplæring for ungdom og voksne, akustikkmåling av lokaler til musikkformål og utleie av øvingslokaler for band. Vi er også kontaktledd for støtteordningene Voksenopplæring, Komp og Frifond musikk.»<sup>78</sup>*

Trøndelag musikkråd (TM) kan diskutere plassering hos de om det er ønskelig. De har litt mer romslighet nå enn tidligere og har kapasitet til å huse en arkivformidlerstilling hvis det er ekstern finansiering. Trondheim kan også oppleves som mer nøytralt for både sør- og nordtrønderne.

TM er også opptatt av at stillingen bør plasseres ved en institusjon som kan bidra til å kjempe for de økonomiske ressursene slik at ikke arkivformidler bruker for mye tid på å arbeide for den framtidige økonomien. Det er viktig å sikre langsiktighet i økonomi. Det er slik man best når målsettingen med å styrke folkemusikk- og folkedansstradisjonene i Trøndelag. Dette kan løses ved å legge det til en solid institusjon som bidrar til den jobben. Arkivformidler må få tid til å jobbe med faget, og formidling og synliggjøring som i dag er viktige oppgaver for å styrke tradisjonene.

TM anbefaler også å organisere Arkivformidling Trøndelag etter modell til kulturrådet i Trondheim for Trondheim kommune, med en daglig leder og et fagråd bestående av kompetente folk som kjenner de ulike feltet som er viktig for de arbeidsoppgavene som skal gjøres. Et fagråd kan også være en forankring til andre institusjoner og frivillige organisasjoner.

## Universitet Nord

*«Universitet Nord skal bidra til utvikling gjennom forskning og utdanning særlig innen biovitenskap, økonomi, samfunnsvitenskap, helsevitenskap, utdanningsvitenskap og profesjonsvitenskap. Nord er lokalisert i Sámeednam/Saepmie og har ansvar for forskning og utdanning innen lule- og sørsamisk språk og kultur. Nord skal styrke de samiske utdanningene, og øke omfanget av tverrfaglig samisk forskning.»*

<sup>79</sup>

Universitet Nord – Fakultet for lærerutdanning og kunst- og kulturfag på Røstad i Levanger ser en mulighet for at en arkivformidlerstilling kunne vært lagt til deres lærerutdanning innen kunst- og kulturfag. De er i dag Senter for samisk og urfolksstudier og har allerede et unikt tilbud innen joik. Tidligere har de forsøkt å etablere et studium innen folkemusikktradisjoner, og har muligheter for en regional vinkling på studiene sine. En modell kunne vært et samarbeid mellom musikkutdanningen ved NTNU, Universitet Nord, Sff og Saemien Sijte. De mener også at plasseringen i dag kanskje ikke så viktig, så lenge man har fokus på tilgjengelighet og samarbeid.

<sup>78</sup> <https://www.musikk.no/trondelag/om-oss>

<sup>79</sup> Universitet Nord. Strategi 2030. NORD I VERDEN Kunnskap for fremtiden, s 1



### *Kulturskolene og musikk, dans og drama-linjer ved videregående skoler*

Kulturskolene beskriver sitt ansvar for immateriell kulturarv ved å omtale UNESCO-konvensjonen:

*«Immateriell kulturarv kommer blant annet til uttrykk gjennom muntlige tradisjoner og uttrykk, utøvende kunst, sosiale skikker, ritualer og høytidsfester, kunnskap og praksis som gjelder naturen og tradisjonelt håndverk. Kulturskolen kan gi verdifulle bidrag til dette arbeidet. Møter med kulturarv viser elevene hvilken historisk og kulturell sammenheng de står i. Kulturarven som fortid; med dens produkter, tradisjoner og tankesett, som nåtid; gjennom elevenes referanser og skapende uttrykk her og nå, og som framtid; der elevene skal bruke det lærte i en hittil ukjent verden.»<sup>80</sup>*

I Læreplanene for Musikk, dans og drama (MDD01-02) og beskrives fagets relevans og sentrale verdier blant annet slik:

*«Musikk, dans og drama skal bidra til at elevene får erfaring med inkludering og utvikler respekt for et mangfold av kunstneriske uttrykk og identiteter. Faget skal også bidra til at elevene får innsikt i vår felles kulturarv gjennom folkemusikk, folkedans, joik og fortellertradisjon.»<sup>81</sup>*

Ole Vig videregående skole med musikk, dans og drama, og de utvalgte kulturskolene, har ingen sterke meninger om plassering, men er opptatt av at materialet må være tilgjengelig og at det er fagpersoner knyttet til arkivmaterialet slik at man får hjelp med å finne relevant materiale for de målgruppen de representerer. Flere av de nevner at arkivformidler bør være plassert i et fagmiljø med fagkompetanse innen folkemusikk- og folkedanssjangeren, og at de har god erfaring med formidlingstiltak av Arkivformidling Trøndelag og andre ansatte ved Sff.

## 4.5.2 Samarbeid og finansiering

### *Stiftinga Hilmar Alexandersen og Midtnorsk senter for folkemusikk og folkedans*

Stiftinga Hilmar Alexandersen (SHA) og Midtnorsk senter for folkemusikk og folkedans (MSFF) mener at uansett plassering så er det viktig å samarbeide organisatorisk for å bli sterke nok. SHA og MSFF har formidlingsarenaer og formidlingskompetanse, blant annet gjennom «Hilmarfestivalen», «Hilmar året rundt» og en ansatt folkedanspedagog. Her har SHA og Arkivformidling Trøndelag allerede samarbeidet om flere formidlingstiltak, hvor erfaringen er at man sammen kan nå målsettingene på en bedre måte. De mener at denne type samarbeid vil være interessant å videreutvikle uansett

<sup>80</sup> <https://www.kulturskoleradet.no/rammeplanseksjonen/rammeplanen#Kulturskolensoppdrag>. 1.1.2. Norges forpliktelser i henhold til UNESCO-konvensjonene om barns rettigheter og om vern av immateriell kulturarv

<sup>81</sup> <https://www.udir.no/lk20/mdd01-02/om-faget/fagets-relevans-og-verdier>



(F.v) Folkesanger - Synnøve Brønbo Plassen, elev ved Inderøy vgs - Marion Zelina Totsaas, og folkemusiker og ansatt ved Stiftinga Hilmar Alexandersen - Torfinn Hofstad, før konsert på Inderøy videregående skole. Et samarbeid mellom Arkivformidling Trøndelag og Hilmar året rundt.

plassering av stillingen. SHA sin ansatte folkedanspedagog ønsker samarbeid og lettere tilgang til arkivmateriale som kan brukes i både undervisningstilbud og andre formidlingstiltak. Hun nevner også at kompetanse i hvordan man benytter seg av arkivmateriale er viktig for å utvikle seg som danser og dansepedagog, og at det hadde vært fint om arkivformidler og folkedanspedagogen planlegger flere formidlingstiltak sammen.

Stiftingen Hilmar Alexandersen har både midler til å kjøpe inn tjenester til sine prosjekter, og stillingsressurser de kan gå inn med i samarbeidsprosjekter. I tillegg kan de være med å søke midler til større prosjekter.

### *Museene*

Alle museene mener at de uansett plassering trenger en arkivformidlerstilling i Trøndelag som de kan benytte seg av, og at tilgang til en arkivformidlers fagkompetanse og arkivmateriale vil være med på å styrke og utvikle deres arbeid med og kompetanse innen levende immateriell kulturarv, og lokale og regionale folkemusikk- og folkedanstradisjoner. Dette kan både være ved behov, og gjennom langsiktige samarbeid og felles prosjekter. De ansatte på Stiklestad museum tipser også om et prosjekt kalt «Historienes Trøndelag»<sup>82</sup>. Her samarbeider museene og flere aktører med Saemien Sijten for å styrke kompetansen innen sør-samiske tradisjoner. Dette prosjektet er støttet av Trøndelag Fylkeskommune. Et slikt prosjekt kan være en modell for å styrke museene i Trøndelag sin kompetanse innen lokale og regionale folkemusikk- og folkedanstradisjoner.

---

<sup>82</sup> <https://saemiensjite.no/museum/prosjekter-2/historienes-trondelag/>

Det er mange muligheter for å bruke arkivmateriale innen museene. De har arenaene, men trenger kompetanse fra en arkivformidler for å kunne bruke arkivmateriale til å styrke levende folkemusikk- og folkedanstradisjoner.

Noen museer har også egne private samlinger med fortelling, sang og musikk som hører hjemme under Arkivformidling Trøndelags arbeidsområde. Noe av dette er ikke digitalisert og innholdet står i fare for å forvitte. Her er det også relevant med samarbeid for å få bevart og tilgjengeliggjort dette materialet.

De fleste museene har midler til å kjøpe inn tjenester og fagkompetanse til sine prosjekter. Det finnes også støtteordninger hvor de kan søke støtte til prosjektsamarbeid. For eksempel har Kulturdirektoratet en ordning hvor museene kan søke om samarbeidsprosjekter for 3 år.

### *Trøndelag musikkråd*

Trøndelag musikkråd (TM) arbeider for de frivillige organisasjonene (blant annet spellemannslag, trekspillklubber og toradergrupper) som drives lokalt i Trøndelag. TM er bekymra for at lokalmiljøene utarmes gjennom trang kommuneøkonomi og kulturell sentralisering. De opplever at mange lokale møteplasser for å utøve musikk er borte, og er derfor interessert i samarbeid for å styrke og bevare lokal musikkultur og møteplasser. For eksempel kunne et slikt prosjekt rette seg mot deres lokale lag under FolkOrg og Norges Trekkspellers Landsforbund med tema lokal samværskultur.

TM har mulighet til å kjøpe tjenester fra en arkivformidler, og det kan også være aktuelt å søke midler til større prosjekt på linje med deres prosjekter innen Musikk i fengsel<sup>83</sup> og Akustikk<sup>84</sup>.

### *Kulturskoler, musikk, dans og drama-linjer ved videregående skoler og høyere utdanning med musikk og dans*

Kulturskolene og musikk, dans og drama-linjene ved Ole Vig videregående skole vil gjerne samarbeide om undervisningsopplegg med relevant arkivmateriale. Musikk, dans og drama-linjene kan også tenke seg at arkivformidler bidrar inn i undervisningen, og er opptatt av at opplegget knyttes opp mot læreplanene som nå har krav om opplæring innen folkemusikk og folkedans, og spesifikt samiske musikk- og dansetradisjoner. De er opptatt av at folkemusikk og folkedans må formidles av noen som «eier det». Det er lettere for elevene å forstå hva folkemusikk og folkedans er i en kulturhistorisk kontekst ved å i undervisningen kombinere bruk av arkivmateriale med teoretisk og praktisk opplæring i de lokale og regionale tradisjonene. Videregående skole skal i dag også arbeide tverrfaglig, og undervisning i lokale og regionale tradisjoner kan også knyttes opp mot for eksempel historiefaget hvor det skal arbeides med personlige historier.

Både ansatte ved kulturskolene, musikk, dans og drama-linjene ved videregående skole og høyere musikkutdanning nevner lett tilgjengelig tilpasset materiale som et viktig behov, og at man kunne tenke

---

<sup>83</sup> <https://www.musikk.no/trondelag/nyheter/bandp%C3%A5spr%C3%B8ve>

<sup>84</sup> <https://www.musikk.no/trondelag/lokaler/akustikk>

seg å samarbeide om å få tilrettelagt og bearbeidet arkivmateriale til sin undervisning. De ansatte ved lærerutdanningen på Universitet Nord i Levanger er også interessert i å samarbeide med en arkivformidler for å øke kompetanse innen tradisjonsmusikk og -dans i lærerutdanningen, også for at lærere i grunnskole og kulturskole når bredt hos nye generasjoner. Det er også viktig at lærere har kunnskap om mangfoldet i de folkelige kulturene, og at samisk kultur blir formidlet som en naturlig del av den trønderske kulturarven.

Musikkstudiene har ikke i dag et regionalt fokus, utenom det sørsamiske, men de kan tenke seg å ha en regional/lokal profil, og det er mange uutnyttede ressurser innen trøndersk folkemusikk- og folkedansstradisjoner i området rundt Levanger. Studiet trenger også å profilere utdanningen sin for å trekke studenter, og en regional profil innen lokale og regionale musikk- og dansetradisjoner kunne i den sammenheng vært en interessant vinkling.

Det er ikke mye midler hverken hos kulturskoler, videregående skoler eller på høyere utdanningsinstitusjoner til å kjøpe inn tjenester fra en arkivformidler, og for å få finansiert dette har man sett at det kan løses på ulike måter. For eksempel har Inderøy kulturskole søkt prosjektmidler til arrangementet Folk i Inderøy. Arkivformidling Trøndelag når også skolene ved samarbeid med DKS-ordningen og andre formidlingsaktører som Hilmarfestivalen og Vrimmelfestivalen.



Arkivformidler for Trøndelag Marit Vestrum og danseforsker ved Sff Tone Erlien Myrvold under intervju med swingdansere fra Levanger, mai 2023.

### *Privatarkiv i Trøndelag – Trøndelag Fylkeskommune og IKA Trøndelag*

*«Riksarkivarens retningslinjer for bevaring av privatarkiv som kom i 2002, inneholder et punkt om at det i hvert fylke skulle være en institusjon som koordinerer arbeidet med privatarkiv, og som blant annet skulle ha ansvaret for regionale bevaringsplaner. Riksarkivaren ba i 2003 fylkeskommunene om å oppnevne en koordinerende institusjon. De fylkeskoordinerende institusjonene ble oppnevnt i 2004.»<sup>85</sup>*

Trøndelag Fylkeskommune har et overordnet koordineringsansvar for privatarkiv, mens Interkommunalt arkiv Trøndelag (IKA Trøndelag) fikk som følge av Riksarkivarens retningslinjer ansvaret for å utføre de faglige koordineringsoppgavene. Bestillingen til koordinatorstillingen fra Arkivverket var diffus og «Bevarings-, og utviklingsplanen for privatarkiv fra Trøndelag» ble skrevet for å gjøre oppdraget til koordinator tydeligere. Prosessen med planen ble ledet av Trøndelag Fylkeskommune, ved Kristin Storvig fra Trøndelag fylkesbiblioteket i samarbeid med IKA Trøndelag.

Planen skulle være rådgivende og gi en oversikt over situasjonen i privatarkivfeltet. En kartlegging over privatarkiv ble gjort av IKA Trøndelag, og det ble pekt på en rekke utfordringer. Museene er i dag de viktigste bevaringsinstitusjonene. Formidlingsbiten er ikke tatt med i planen, noe som var en arkivfaglig prioritering ettersom det var andre områder som var mer prekære. Det var mange aktører knyttet til planen og arbeidet med privatarkivfeltet, men det fulgte dessverre ingen penger med og det har derfor ikke skjedd så mye etter at den ble ferdig.

En konklusjon i planen var at den tidligere ideen om Trøndelagsarkivet skal utredes videre, men det har i ettertid vært vanskelig å få noen utvikling i dette. Det ser nå ut til at det er mest hensiktsmessig at arkivledere i fylket, museene, IKA Trøndelag og biblioteket har et tettere samarbeid, og ikke at det gjøres en stor omorganisering. Utover dette ser det ikke ut til at det er noen strategier, og heller ingen finansiering, knyttet til Trøndelag Fylkeskommune og IKA Trøndelag sitt arbeid for privatarkiv som Arkivformidling Trøndelag kan dra nytta av.

Det finnes en intern ABM-gruppe i fylkeskommunen (ABM = arkiv, bibliotek og museum) og IKA Trøndelag har et nettverk av bevaringsinstitusjoner (museer og NTNU). Museer med private samlinger med immateriell kulturarv som ligner materialet i arkivene med folkemusikk og folkedans, er også del av disse nettverkene. For å følge med på hva som skjer innen privatarkivfeltet i Trøndelag kan det vært nyttig for Arkivformidling Trøndelag med kontinuerlig kontakt med ABM-gruppa og nettverket av bevaringsinstitusjoner.

---

<sup>85</sup> BEVARINGS- OG UTVIKLINGSPLAN for privatarkiv fra Trøndelag 2021 – 2025, Utarbeidet av IKA Trøndelag for Trøndelag Fylkeskommune - februar 2021, s 5

## 5 Diskusjon og sammendrag

### 5.1 utfordringer

#### 5.1.1 Manglende bevisstgjøring og kunnskap

Det er en utfordring for overlevelsen av og videreføringen av folkemusikk og folkedans at folk i Trøndelag har lite kunnskap og bevissthet rundt egne musikk- og dansetradisjoner. I løpet av prosjektet har man sett at bruk av arkivmateriale kan bidra til at mange blir bevisst sin egen kunnskap om og eierskap til de lokale musikk- og dansetradisjonene. Det å kjenne igjen stedsnavn, personnavn og bygninger, kan gi en opplevelse av å være del av en kulturhistorisk sammenheng.

Lokal folkemusikk og folkedans har i stor grad vært utøvet i en samværskultur. Denne samværskulturen er også viktig for aktive spellemenn og dansere i dag. Folkemusikken og folkedansen har inkluderende og sosiale kvaliteter, der samværskulturen er viktig for å styrke og videreføre de lokale tradisjonene. For eksempel kan dans og musikk knytte eldre og yngre generasjoner sammen. Vi har sett at bevisstgjøring av lokale tradisjoner kan bidra til at lokale aktører tar initiativ til sosiale tiltak som dansefester og buskspill, noe som for eksempel har vært resultatet av samarbeidet med Inderøy kulturskole.

I tillegg har man sett at formidling- og undervisningstiltak med utgangspunkt i arkivmateriale kan bidra til at både unge og voksne utøvere fatter interesse for lokale musikk- og dansetradisjoners kvaliteter som kunstform.

#### 5.1.2 Manglende synlighet

Som følge av både manglende synlighet i offentligheten og at det lokale tradisjonsmiljøet er svakt eller utdøende, opplever mange områder i Trøndelag i dag et brudd i tradisjonsoverføringen mellom eldre og yngre generasjoner. Det gjør at det i disse områdene vil være spesielt viktig at arkivformidler samarbeider med lokale utdannings- og formidlingsaktører med barn og unge som målgruppe.

Tradisjonene og miljøene som utøver folkemusikk og folkedans, er lite synlig i offentligheten og vanskelig å oppdage for de som ikke allerede er en del av miljøene. Gjennom prosjektperiodene har man sett at en arkivformidler kan sette i gang tiltak som gjør både arkivmateriale og sjangeren som helhet mer synlig, både ved å initiere formidlingstiltak i lokalmiljø og i samarbeid med andre formidlingsaktører og -institusjoner. Et tiltak man kan gjøre for å øke synligheten og nå ut til et bredere publikum er å bruke arkivmateriale inn i scenisk formidling, som for eksempel konserter og forestillinger.

Vi har profesjonelle folkemusikere i Trøndelag som er flittige brukere av arkivet. Disse utøverne bidrar til at trøndersk folkemusikk blir framført på et kunstnerisk høyt nivå på konsertscener både i inn- og utland, og på den måten sørger for å levendegjøre arkivmateriale. Utøverne er avhengig av veiledning av

arkivformidler med god fagkunnskap om både kvalitetene i tradisjonene og hva arkivmaterialet representerer.

Arkivformidling Trøndelag har vært med og testet hvordan man kan bruke arkivmateriale i nye sammenhenger i konsert- og forestillingsformat gjennom arkivkonserter og arkivdansekonsserter, og har med det også nådd nye målgrupper. Her har man blant annet forsøkt å koble framføringer av dagens utøvere med presentasjon av arkivmateriale, samt samtaler med tradisjonsbærere og fortellinger knyttet til arkivmateriale og tradisjonene. I tillegg har publikum fått være deltagende både som informanter og ved å delta i dansen. Resultatet har vært konsepter som både har vært underholdende og lærerike, samtidig som at publikum ikke bare har vært observatører, men bidratt inn i forestillinga. Man har også kommunisert folkemusikken og folkedansens sosiale egenskaper, og at dette er musikk og dans som alle kan delta i, i fellesskap med andre, uansett hvor man kommer fra.

### 5.1.3 Videreføring av mangfoldet i tradisjonene

Vi har sett at mange tradisjonsmiljøer som tidligere har vært sterke, i dag er svake. Mange av utøverne som representerte mangfoldet tidligere har i mange områder gått bort i dag. Samtidig har mange av møteplassene og den samværskulturen som gjorde at tradisjonene ble overført fra generasjon til generasjon, endret seg eller forsvunnet. I dag er det en økende interesse fra unge musikere og dansere om å lære seg lokale musikk- og dansetradisjoner fra Trøndelag. Tilgang til en arkivtjeneste gir dagens og framtidens musikere, danseutøvere og pedagoger mulighet til fordypning og utvikling innen et mangfold av lokale og personlige tradisjonsuttrykk, selv med manglende tradisjonsmiljø, møteplasser og læremestere.

### 5.1.4 Manglende tilgjengelighet

Mange studenter, utøvere og pedagoger eller instruktører uttrykker misnøye med at det er for tungvint å få tilgang til arkivmateriale. For å få gjort noe med dette må arkivmateriale bli tilgjengelig ved digitalisering og registrering, og dessuten må det lett kunne deles via en digital formidlingsplattform med et brukervennlig grensesnitt. Flere institusjoner, pedagoger og utøvere legger vekt på at veiledning fra en arkivformidler er viktig for å finne arkivmaterialet som passer til deres målsetting eller målgruppe. Vi har også sett at en av årsakene til opprettelsen av regionale arkivstillinger i andre regioner, er at nasjonale arkiv ikke har kapasitet til å blant annet tilgjengeliggjøre og veilede i arkivmateriale i den grad det er behov for det. Det er derfor oppstått et nødvendig samspill mellom regionale og nasjonale arkiv både innen tilgjengeliggjøring og veiledning av brukere av arkivet. Utredningen har vist at dette også gjelder i Trøndelag. En arkivformidler for Trøndelag som også bidrar med tilgjengeliggjøring og veiledning av publikum vil derfor være viktig for å styrke mangfoldet i folkemusikk- og folkedanstradisjonene i Trøndelag.

## 5.1.5 Rekruttering

De fleste tradisjonsmiljøene opplever en utfordring med rekruttering. Frivillige og ildsjeler etterspør mer hjelp fra det offentlige fordi de opplever at ansvaret for å videreføre tradisjonene er krevende. I de områdene med mest vellykket rekruttering, ser man at ildsjeler og frivillige samarbeider med kulturskolen som gjerne har tilbud i lokale tradisjoner gjennom instrumental undervisning, og at det blir organisert flere runder med opplæring i lokale folkedanser i grunnskolen.

Flere av Arkivformidling Trøndelag sine formidlingstiltak har vært i samarbeid med kulturskole, grunnskole og videregående skole, samt frivillige organisasjoner og ildsjeler. I dette arbeidet har det vært viktig å bidra til å koble sammen utdanningsinstitusjoner med tradisjonsmiljø som ofte finnes rett utenfor døra til institusjoner som ønsker å undervise barn og unge i lokale musikk- og dansetradisjoner.

Tradisjonsmiljøene representerer gjerne også en samværskultur som er en viktig del av å lære seg folkemusikk- og folkedanstradisjonene. Med utgangspunkt i arkivmateriale ser man også at både de lokale tradisjonsmiljøene og lærere lettere kan forankre musikken og dansen lokalhistorisk, og slik lettere formidle lokale tradisjoner overfor barn og unge. Samtidig har man bidratt til at kulturskolelærere og lærere ved musikk, dans og drama-linjer som gjerne har utdanning innen andre sjangere enn tradisjonsmusikk og -dans, har fått kompetanse og trygghet til å bruke lokale folkemusikk- og folkedanstradisjoner i undervisningen. I tillegg har en arkivformidler kontakt med profesjonelle folkemusikk- og folkedanspedagoger som ved tilgang til lokalt arkivmateriale kan bidra til kurs og opplæringstiltak i tradisjonsmiljøene og ved undervisningsinstitusjoner. Et samarbeid mellom en arkivformidler, utdanningsinstitusjoner og lokale tradisjonsmiljø kan være en god løsning for å styrke rekrutteringen og mangfoldet innen folkemusikk- og folkedanstradisjoner i Trøndelag.

## 5.1.6 Private samlinger og dokumentasjon av samtida

I løpet av prosjektperiodene har man fått oversikt over private samlinger som det haster å få kopiert og lagret på riktige måte, og tradisjonsbærere fra etterkrigsgenerasjonene innen gammeldans og swing som det haster å få dokumentert. Arkivformidler har fått informasjon om at disse samlingene eksisterer gjennom samtaler med personer eller under formidlingstiltak ute i lokalsamfunn i Trøndelag. En slik kontakt med lokalmiljøet kan sjeldent et nasjonalt arkiv få etablert. Både Sff, FAR og FSNT har dessuten materiale fra Trøndelag liggende som ikke er digitalisert, og flere samlinger fra Trøndelag har som følge av prosjektet Arkivformidling Trøndelag kommet inn til arkivet ved Sff uten at de har hatt kapasitet til å ta hånd om de. Som nevnt ovenfor er det et nødvendig samspill mellom regionale og nasjonale arkiv på flere områder. Med en regional arkivformidler som er tett på lokalmiljøene, og som også har ressurser og et apparat som tar vare på private samlinger og gjør opptak med tradisjonsbærere, er det mulig å få samlet inn, dokumentert og tilgjengeliggjort tradisjonsmateriale som vil bidra til videreføring av mangfoldet i folkemusikk- og folkedanstradisjonene i Trøndelag, og å fortelle en helhetlig musikk- og dansehistorie fra Trøndelag.





Albert Kroken, tradisjonsspellmann fra Åfjord. Bildet er fra film gjort av Ivar Mogstad 13/2 1991

## 5.2 En arkivformidlers oppgaver

Med utgangspunkt i diskusjonen ovenfor om hvordan en arkivformidler kan bidra til å løse utfordringene, og å styrke mangfoldet av folkemusikk- og folkedansstradisjoner på en god og helhetlig måte, så bør en arkivformidler ha arbeidsoppgaver som dekker alt fra dokumentasjon, innsamling, samlingsforvaltning, veiledning av brukere av arkivet, og formidling. Dette er oppgaver som det er vanlig at regionale arkivansatte i andre deler av landet gjør.

### 5.2.1 Tekniske muligheter

Ved opprettelsen av en arkivformidlerstilling vil det være viktig å bruke tid på å etablere en tilgjengelighet som når alle aktuelle målgrupper på en god måte. Det gjelder både tradisjonsmiljøene, det profesjonelle feltet og institusjoner som museum og utdanningsinstitusjoner. Det er viktig å benytte seg av dagens tekniske muligheter for å få tilgjengeliggjort arkivmateriale ved digitale formidlingsplattformer med brukervennlig grensesnitt. For å få publisert og tilgjengeliggjort arkivmaterialet via moderne publiseringsplattformer, er det viktig at arkivformidler vurderer hvilket materiale som er egnet til å formidles, og at man ordner med tillatelse fra utøvere eller etterkommere der det trengs.

### 5.2.2 Regional forankring

En viktig oppgave vil også være å forankre en arkivformidlerstilling til fylkets institusjoner innen privatarkiv og formidling. Man har sett at museene ønsker å samarbeide med en arkivformidlerstilling for å styrke sin kompetanse innen levende immateriell kulturarv. Museene er ikke-kommersielle og demokratiske bærebjelker i samfunnet. De er dessuten gode kunnskapsformidlere som kan bidra til å nå ut med kunnskap om trønderske musikk- og dansetradisjoner over hele Trøndelag. Museene vil derfor være viktige regionale institusjoner som en arkivformidler bør inngå langsiktige samarbeidsavtaler med.

Innen formidling vil det også være viktig å opprettholde og videreutvikle samarbeidet med Stiftinga Hilmar Alexandersen som regional formidlingsaktør. Arkivformidler bør også etablere et langsiktig samarbeid med formidlings- og utdanningsaktørene i Trøndelag Fylkeskommune som for eksempel videregående skole, Den kulturelle skolesekken og Vrimmelfestivalen. I tillegg vil det være viktig med god kontakt opp mot IKA Trøndelag som har ansvar for privatarkiv i Trøndelag.

### 5.3 Hva trengs av fasiliteter og kompetanse?

Ovenfor skisseres et bredt spekter av oppgaver som en arkivformidler i Trøndelag bør ta ansvar for, og i utredningsarbeidet har man sett at det er viktig med tilgang til et sterkt fagmiljø. Ved mange av de andre regionale arkivene i Norge er det dessuten vanlig at den arkivansatte har fagkompetanse innen folkemusikk og folkedans, og ikke innen samlingsforvaltning og dokumentasjonsarbeid. Det er sannsynlig at dette også kan komme til å bli situasjonen i Trøndelag, noe som gjør at det er spesielt viktig å være plassert et sted med fagmiljø innen samlingsforvaltning og feltarbeid, og dessuten med kunnskap om relevant lovverk innen arkiv, personvern og opphavsrettigheter.

For at arkivformidler skal få egnet seg til viktige oppgaver for å styrke tradisjonene i Trøndelag, er det også viktig at stillingen plasseres ved en robust institusjon som kan bidra med prosjektadministrasjon, informasjonsarbeid og å arbeide strategisk opp mot politiske beslutninger.

En arkivformidler trenger i tillegg til vanlige kontorfasiliteter tilgang til arkivsystemer og programvare for sikring, registrering og tilgjengeliggjøring av arkivmateriale. Det er også viktig med tilgang til utstyr for digitalisering av ulike typer arkivmateriale, både audiovisuelt materiale, papirdokumenter og foto. Ettersom feltarbeid og dokumentasjon i samtid også er en viktig oppgave, trengs det tilgang til opptakutstyr for film som også gir gode lydopptak. Det er en fordel med strukturer for en effektiv publikumstjeneste med utlån og utkopiering av arkivmateriale, som også er lett å videreutvikle etter de endringene som til enhver tid skjer på feltet. Sist, men ikke minst, må man ha tilgang til et godkjent arkivdepot for bevaring av originaler.

Ideelt sett bør en arkivformidler ha kompetanse innen både folkemusikk- og folkedansfeltet, formidling, samlingsforvaltning og dokumentasjon, samt kunnskap om prosjektledelse og informasjonsarbeid. Det er ikke sikkert at man finner noen med denne fagkombinasjonen, og man ser at regionale arkivstillinger ellers i landet gjerne blir formet etter den kompetansen og egnetheten de som blir ansatt har. Det er likevel viktig at dette er en person med forståelse for folkemusikk- og folkedansfaget, og sjangerens og den tilhørende kulturens særegenheter. Da gjerne med kunnskap om Trøndelag som tradisjonsområde. Det vil også være en stor fordel om vedkommende kjenner til Trøndelag som kulturområde generelt, og har et nettverk i store deler av fylket.

## 5.4 Plassering og organisering

### 5.4.1 Plassering av arkivformidlerstilling

I løpet av utredningen i prosjektfase 4 har man fått innspill til hvor en slik stilling bør plasseres. Flere nevner også at med dagens digitale muligheter så er det kanskje ikke så viktig hvor stillingen plasseres fysisk, så lenge det etableres god tilgjengelighet til arkivmateriale og gode samarbeidsstrukturer med tradisjonsmiljø og institusjoner innen formidling og privatarkiv i fylket.

I denne rapporten ser vi at mange nevner at en arkivformidlerstilling ideelt sett bør plasseres ved en institusjon med et fagmiljø både innen musikk og dans, og da helst innen folkemusikk- og folkedansfaget med spesialisering på Trøndelag, både som immateriell kulturarv og som kunstfag. Med erfaring fra andre fylker og regioner, så ser man at den ansatte arkivformidler oftest har fagligbakgrunn innen folkemusikk og folkedans. Det er derfor viktig med et solid fagmiljø innen samlingsforvaltning, dokumentasjon, formidling og tilgjengeliggjøring, og kjennskap til Trøndelag som kulturell region. Det bør også være en robust institusjon som kan bidra med oppgaver innen administrasjon- og informasjonsarbeid, inkludert arbeid med å sikre finansiering av stillingen inn i framtida. Det er også viktig at institusjonen har rom for å la arkivformidler arbeide langsiktig med å styrke folkemusikk- og folkedanstradisjonene i hele Trøndelag.

Institusjonene som har uttalt seg om plassering, har hatt ulik kjennskap til Arkivformidling Trøndelag som prosjekt og hva det innebærer å huse en arkivformidlerstilling. Av de institusjonene man har snakket med har Sff, Stiftinga Hilmar Alexandersen (SHA) og Trøndelag Musikkråd (TM) mest kjennskap til prosjektet.

Fordelen med å legge stillingen til SHA er at de har kompetanse innen formidling av immateriell kulturarv, både innen rekrutteringsarbeid og som kunstfag. De har dessuten et ønske om å nå ut til hele Trøndelag gjennom Midtnorsk senter for folkemusikk og folkedans og Hilmar året rundt. Representantskapet til Sff ønsket i sitt innspill til regjeringens statlige strategi for folkemusikk og folkedans, å legge flere oppgaver til de regionale senter. Ulempen er at disse sentrene i dag ikke har midler til å gjøre en slik jobb for hele regionen. Det er dessuten usikkert hvordan dette tas videre når arbeidet med den statlige strategien er lagt ned, og man i stedet arbeider med en ny NOU<sup>86</sup> for hele musikkfeltet. SHA har i dag få faglige ansatte innen folkemusikk og folkedans, mangler kompetanse og fasiliteter innen samlingsforvaltning og dokumentasjon, og de er dessuten en stiftelse underoppbygging med mange og spredte oppgaver.

Fordeler med en plassering ved TM hadde vært en tettere kontakt med og kunnskap om frivilligheten og ildsjelene i lokalsamfunnene i hele Trøndelag. TM mangler ellers mye av fagkunnskap og fasiliteter som er ønsket ved en plassering av en slik stilling.

---

<sup>86</sup> <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/mandatet-for-nou-om-helhetlig-gjennomgang-av-musikkfeltet-er-klart/id2977203/>

Skal en arkivformidler ha et regionalt ansvar for både formidling, samlingsforvaltning og dokumentasjon, må man ved plassering ved SHA eller TM bruke ressurser på å enten bygge opp et apparat innen samlingsforvaltning og dokumentasjon fra grunnen av, eller inngå et tett samarbeid med en institusjon som har riktig kompetanse og utstyr.

Universitet Nord på Røstad, Levanger ser også for seg at en slik stilling kunne vært med å styrke deres tilbud inne sørsamiske tradisjoner, og ser muligheten for å kunne utvikle et utdanningstilbud med et regionalt preg, da gjerne i samarbeid med Musikkutdanningen ved NTNU og Sff. Fordelen med en plassering her, hadde vært at man i større grad nådde lærerstudenter som kommer til å ha ansvaret for opplæringen av barn og unge i store deler av Trøndelag. En kobling opp mot Universitet Nord og satsing på sørsamisk kultur ville også ha bidratt til å styrke arkivformidlers kompetanse og kontakt mot de sørsamiske musikktradisjonene i Trøndelagsregionen. Likevel ville en slik løsning trenge mye koordinering og planlegging, og en eventuell plassering her ville tatt tid å organisere. Dessuten er hverken Universitet Nord og NTNU regionale institusjoner, og ville derfor ikke ha knyttet stillingen nærmere fylkeskommunen og regionene enn ved Sff eller Norges musikkmuseum. Også her ville man trolig måtte bygge opp et nytt apparat med nødvendig utstyr og fasiliteter for å kunne utføre oppgavene innen samlingsforvaltning og dokumentasjon.

Vi har sett at i Meld. St. 23 så omtales museene som *“demokratiske berebjelkar, ein del av den avgjerande infrastrukturen for demokratiutøving og frie ytringar.”*<sup>87</sup> Med utgangspunkt i dette vil en plassering ved museum sikre en arkivformidling etter UNESCO-konvensjonens prinsipper, hvor man gjennom en demokratisk grunntone skal verne om mangfoldet. De fleste regionale museene virker likevel usikre på å ta imot en arkivformidlerstilling uten at det er bedre planlagt. De regionale museene har kompetanse innen samlingsforvaltning, men en del av de mangler viktig infrastruktur knyttet til en arkivformidlers arbeidsoppgaver. De sier at de i dag er engstelige for å ikke ha et godt nok fagmiljø innen folkemusikk og folkedans som levende kulturarv, men at de ønsker å utvikle seg på dette området. Flere av de regionale museene peker dessuten på at av alle museene som ligger i Trøndelag, så er Norges musikkmuseum, på grunn av sitt fagmiljø innen musikk, dans og samlingsforvaltning, den mest naturlige plasseringen, da gjerne i samarbeid med andre museum i regionen. Hvis ikke stillingen skal ligge ved et museum, så mener de fleste museene at Sff er den mest robuste og faglig sterke institusjonen for å huse en slik stilling, men da med nært samarbeid med regionale formidlingsinstitusjoner og aktører.

Alle museene sier at dette er en stilling som trengs i Trøndelag, også med tanke på å fylle Museumsplanens (Meld. St. 23 (2020–2021)) sitt krav om at museene skal ha et tydeligere ansvar for immateriell kulturarv. Flere av museene har foreslått at dette kan være en på-tvers-stilling mellom flere institusjoner. Det kan foregå ved at flere institusjoner har delt ansvar for en stilling, eller at den legges til en institusjon, men at arbeidsoppgavene gjennom avtale også skal dekke oppgaver ved andre institusjoner. En slik organisering vil likevel kreve at de involverte institusjonene får integrert et slikt ansvar inn i sine planer, og for å få gjort det på en god måte trenger man tid. En stilling som er delt mellom flere som har arbeidsansvaret kan dessuten virke tungvint for den ansatte arkivformidleren som da må forholde seg til flere arbeidsgivere med mest sannsynlig ulike strukturer.

---

<sup>87</sup> «Meld. St. 23 (2020–2021), Musea i samfunnet — Tillit, ting og tid», s 7

Både Sff og Norges musikkmuseum er robuste institusjoner, og med et nasjonalt mandat finansieres de over statsbudsjettet. Begge er derfor opptatt av å markere seg som nasjonale institusjoner hvor de arbeider med å forvalte og formidle musikk og dans fra hele Norge, og for brukere og publikum fra hele landet. Dette kan bli en utfordring for en regional arkivformidler hvis kampen om de nasjonale mandatene hardner til. Samtidig vil de nasjonale aktørene, på grunn av sin kontakt både nasjonalt og internasjonalt, være oppdaterte på hva som rører seg innen både musikk- og dansefagene, samlingsforvaltning og tilgjengeliggjøring av arkivmateriale. Dette er viktig kunnskap med tanke på at det sannsynligvis vil skje en stor utvikling innen digitale formidlingsløsninger. Nær tilgang til denne informasjonen vil være nyttig for en arkivformidler som skal utvikle en ny stilling innen arkivformidling. Både Sff og Norges musikkmuseum har dessuten en god kompetanse på Trøndelag som tradisjonsområde på grunn av sin beliggenhet i Trondheim.

Prosjektet Arkivformidling Trøndelag har vært plassert under Sff i 4 år. Det gjør at man har funnet gode samarbeidsformer som gagnar begge parter. Arkivformidling Trøndelag har dratt nytte av Sff sin spesialkompetanse innen folkemusikk- og folkedansfaget og kunnskap innen samlingsforvaltning, da spesielt innen digitalisering og tilgjengeliggjøring av alle typer formater og lagringsmedia. Arkivformidling Trøndelag har også dratt nytte av Sff sin kompetanse og erfaringer innen undervisning og formidling av folkemusikk og folkedans, og feltarbeid og dokumentasjon. Sff har et solid nettverk innen folkemusikk- og folkedansarkiv ellers i Norge og Europa, og er derfor oppdatert på utviklingen innen feltet. Til gjengjeld har Sff dratt nytte av de erfaringene Arkivformidling Trøndelag har fått gjennom å teste ulike formidlingstiltak ute i tradisjonsmiljø og lokalsamfunn. I en fase hvor man skal etablere en arkivformidlerstilling i Trøndelag, så er Sff med sin spesialisering inne folkemusikk- og folkedanssjangeren, på mange måter enda mer egnet som vertsinstusjon enn Norges musikkmuseum. Å ta imot en arkivformidlerstilling er dessuten i dag ikke en del av planene til Norges musikkmuseum mens Sff har god erfaring med hvordan de kan samarbeide med en arkivformidler med ansvar for Trøndelag.

## 5.4.2 Samarbeid og finansiering

Alle institusjoner vi har pratet med har gitt uttrykk for at de vil samarbeide med en arkivformidlerstilling. Ved en plassering ved Sff eller Norges musikkmuseum vil det dessuten være spesielt viktig for en arkivformidler med ansvar for Trøndelag å etablere gode og langsiktige samarbeid med regionale formidlingsaktører fylket. For å få til gode og solide samarbeid er det viktig at de organiseres godt og planlegges i god tid. Kanskje kan prosjektet «Historienes Trøndelag»<sup>88</sup> være modell for et prosjekt som etablerer gode samarbeid med formidlingsinstitusjoner, og som samtidig bidrar til å heve deres kompetanse innen folkemusikk og folkedans som levende kulturarv.

Finansieringen av regionale arkivstillinger er i andre deler av landet hovedsakelig plassert hos fylkeskommunen. Det kreves en langsiktig og bærekraftig forvaltning av en levende kulturarv, og formidlingstiltak kan ikke gjøres uten tiltak innen samlingsforvaltning og dokumentasjon. For at en

---

<sup>88</sup> <https://saemiensijte.no/museum/prosjekter-2/historienes-trondelag/>

arkivformidler skal kunne arbeide langsiktig både med samlingsforvaltning, dokumentasjon- og formidlingstiltak vil det derfor være viktig med faste midler. Faste midler vil også gi grunnlag for langsiktig samarbeid med andre institusjoner som trenger arkivmateriale med og kompetanse innen folkemusikk- og folkedansradisjoner i Trøndelag. I tillegg må man regne med at de organisasjonene man samarbeider med kan gå inn i prosjektene både med stillingsressurser, infrastruktur og prosjektmidler.

Museene og SHA har noen midler til å kjøpe tjenester av en arkivformidler, men det er ikke gitt signaler om i hvor stor grad dette er mulig. Utdanningsinstitusjoner ser ut til å ha mindre midler til å hente inn kompetanse utenfra, og må i så fall søke eksterne midler eller samarbeide med museum eller DKS-ordningen for å få dekt eventuelle kostnader. Ved samarbeidsprosjekter kan arkivformidler og samarbeidspartene søke eksterne midler, men det er viktig at ikke en arkivformidlerressurs blir sittende med ansvaret for å hente inn ekstern støtte til sin egen stilling. Dette vil gå på bekostning av andre viktige arbeidsoppgaver.

## 5.5 Forslag til plassering og organisering

Under møte i styringsgruppa 28.03.2024 ble det diskutert om en arkivformidlerstilling skulle organiseres som en eller annen form for organisasjon eller stiftelse. Det ble da vedtatt at det ikke opprettes en ny organisasjon som tar tid å forvalte, men at man heller legger stillingen til en allerede opprettet institusjon eller organisasjon.

I styringsgruppa er det enighet om at det viktigste på nåværende tidspunkt er å få på plass en arkivformidlerstilling så man ikke mister fart i viktige påbegynte oppgaver som gir en god utvikling i folkemusikk- og folkedansfeltet i Trøndelag. Hvor stillingen er plassert er i så måte mindre viktig, så lenge man får på plass god tilgjengelighet av arkivmateriale og gode samarbeidsstrukturer.

Med utgangspunkt i foreslåtte arbeidsoppgaver ovenfor, vil det likevel være hensiktsmessig at en nyopprettet stilling, spesielt fra starten av, er knyttet til en allerede robust institusjon som har:

- kunnskap om arbeidsområdene som tillegges stillingen
- rom for utvikling av arbeidsområdene som tillegges stillingen
- kunnskap om hvordan stillingen fungerer i andre regioner
- et miljø med tverrfaglig kompetanse innen folkemusikk, folkedans og arkivfeltet
- en administrasjon som kan bidra inn i prosjektet
- lokaler med nødvendige fasiliteter og en faglig infrastruktur for dokumentasjon, innsamling og tilgjengeliggjøring

Forslag til plassering av stillingen er derfor fortsatt Norsk senter for folkemusikk og folkedans i en prøveperiode på 2 år. Man vet at dette er en ordning som har fungert godt fram til nå, og Arkivformidling Trøndelag har hatt god nytte av kompetansen ved senteret - en kompetanse som vil være viktig i etableringen av en stilling innenfor et fagfelt som er i rask utvikling.

I løpet av prøveperioden skal man etablere samarbeidsprosjekter med regionale formidlingsinstitusjoner med mål om langsiktige samarbeid. En arkivformidlerstilling bør også kobles opp mot Trøndelag Fylkeskommunes arbeid innen privatarkiv. Her vil det være viktig å gjennom samarbeidssynergier se på en permanent plassering ved en regional og robust kulturinstitusjon. Viktige institusjoner vil da være Norges musikkmuseum, Stiklestad museum, Rørosmuseet, Museet MIT og Stiftinga Hilmar Alexandersen med Midtnorsk senter for folkemusikk og folkedans.

Det er også viktig at arkivformidlerstillingen forankres godt både i tradisjonsmiljøene lokalt og regionalt, og i viktige institusjoner med ansvar for immateriell kulturarv i Trøndelag. Det bør derfor opprettes et fagråd bestående av fagfolk som kjenner de ulike fagområdene og målgruppene en arkivformidler skal arbeide med. Et fagråd skal være med å diskutere og komme med innspill til arbeidsplaner, og arkivformidler skal holde rådet oppdatert om utviklingen innen ulike arbeidsoppgaver og prosjekter. Et fagråd bør bestå av representanter fra:

- Trøndelag Fylkeskommune – avdeling kultur og folkehelse
- Interkommunalt Arkiv Trøndelag eller ABM-gruppe i Fylkeskommunen
- Museene i Trøndelag
- Stiftinga Hilmar Alexandersen
- Trøndelag Musikkråd
- Norsk senter for folkemusikk og folkedans
- Arkivet for Rørosområdet og Folkemusikksamlinga i Nord-Trøndelag

Arkivformidler må også ha som oppgave å koordinere og veilede Folkemusikkarkivet for Rørosområdet og Folkemusikksamlinga i Nord-Trøndelag, og ha jevnlig møter med disse.